

رۆلى فهيسبووك له بازارگهريى زانكۆ ناحوكومييه كاندا زانكۆي نيودهوله تىي قهيوان به نموونه

پ ي د هه ژار محهمه د جلال

dler.kamal.d@spu.edu.iq

دلير كمال دهرويش

Hazhar.jalal@spu.edu.iq

به شى ته كنيكى ميديا - كۆليجى ته كنيكى كارگيريى زانكۆي پۆليتته كنيكى سليمانى، سليمانى، ههريى
كوردستان، عيراق.

پوخته:

ئهم تويزينه وهيه له شيوازى بازاركارىي ئه كۆلتيه وه. ههول ئهدات كارىگهريى به كارهيتانى تۆرى كۆمهلايه تىي فهيسبووك، له بازاركارىي زانكۆ ناحوكومييه كان دهريخات، كه يا چ راددهيهك بووه به هۆى زياتر ناساندنى زانكۆ و ئاستى پشتبهستنى فيرخوازان به و تۆره كۆمهلايه تىيه و ئاشنابوونيان به پرۆگرام و بابه ته كانى خوئندن. تويزينه وه كه له تويزينه وه هۆكارىيه كانه و به ميتۆدى وه سفىي و به ريبازى روويپووى جيبه جى كراوه. بۆ دهستكهوتنى زانيارىيه كان تويزهر پشتى به ئامرازى فۆمى راپرسىي به ستووه كه گونجاوه له گه ل شيوازى تويزينه وه كه، بۆ كۆردنه وهى داتاكان (پيوهرى ليكارتى سى بژاردهى) به كارهيتاوه؛ فۆرمه كه له (3) ته وه ر پيكاها توه كه (29) بره گه يان له خۆگرتووه هاوكات به شيكى ترى فۆرمه كه تايهت بوو به وه رگرتنى زانيارىي گشتى له به رتويزان كه پرسىاريان ئاراسته كرابوو له كۆى (520) فيرخواز بۆ سالى خوئندنى 2022 بۆ 2023 (300) فيرخواز له پينج كۆليژى جياواز، وهك به رتويز فۆرميان به شيوه پرينتكراو (دهستى) به سه ردا دابه شكراوه. فۆرمه كان به پيى ئامرازى ئامارى شيكردنه وه و ليكدانه وه بۆ ئه نجامه كان كراوه. تويزينه وه كه گه يشتووه به و ئه نجامه ي كه فيرخوازانى زانكۆي نيودهوله تى قهيوان، به ريزه ي له 12.9% تۆرى كۆمهلايه تىي فهيسبووك به كارته هيتن. ههروه ها راده ي كارليك و به ركه وتنى فيرخوازان بۆ پۆسته كانى تۆره كۆمهلايه تىيه كانى زانكۆي نيودهوله تى قهيوان، ريزه يه كى مامناوه نده و به ئاستىكى به رز كارىگه رى نه بووه له بازاركارىي خوئندن، بۆيه ده ر ئه نجامه كان نه وه ده رته خه ن كه په يوه ندييه كى ئامارىي به لگه دارى راسته وانهى لاواز هه يه له ئيوان تۆرى كۆمهلايه تىي فهيسبووك و بازاركارىي زانكۆي نيودهوله تىي قهيوانى ناحكومىي له تۆرى كۆمهلايه تىي فهيسبووك.

كلييله وشه كان: (فهيسبووك، بازارگه رى، زانكۆ ناحوكومييه كان، زانكۆي نيودهوله تىي قهيوان)

Recieved: 13/3/2024

Accepted: 28/3/2024

پېشەكى

دەركەۋتنى تۆرە كۆمەلەيە تىبەكان بەگشتى و بە تايەت تۆرى كۆمەلەيە تى « فەيسبووك » ۋەك يىگەيەكى بەھىز و كارىگەر لە بە بازاركارى خزمەتگوزارايەكاندا، بە تايەت لە بە بازاركردن و ماركتىنىگ بۇ زانكۆ و دامەزراۋە پەرۋەردەيە ناھكومىيەكان گىرگى و رۆل و كارىگەرى بەرچاۋى ھەيە و يەككە لەو باس و بابەتانەي كە لە رۆژگارىي ئەمرودا بۆتە جىگاي مشتومر و لىكدانەۋەي جىاۋازى بۇ دەكرىت. تۆرى كۆمەلەيە تى فەيسبووك، كە تەۋاۋى سنورەكانى جىھانى بىۋە بۆتە ناۋەندىكى فېركردن و لە ھەمانكاتىشدا بۆتە سەرچاۋەيەك بۇ بىلاۋبوۋنەۋەي زانىارىي و داتاكان و ھۆكارىكى گىرگىشە بۇ بە بازاركارىي خزمەتگوزارايە جۆراۋ جۆرەكان و بە ئاگابوون لە رووداۋ و گۇراندكارىيە ناۋخۆيى و جىھانىيەكان، لە ناۋىشياندا خزمەتگوزارىي خويىندن لە زانكۆ ناھكومىيەكاندا بابەتتىكى گىرگى ناۋ تۆرە كۆمەلەيە تىبەكانە، بۆيە توپتەر بە پىۋىستى زانى لەم توپتەنەۋەيەدا بە وردى شىكردەۋە لەسەر گىرگى فەيسبووك بكرىت لە بە بازاركارىي خزمەتگوزارىي خويىنددا، كە لە ئىستادا بەشپىكى زۆر لە دامەزراۋەكان ئەم يىگەيە ۋەك ئامرازىكى كارىگەرى مېدىيى نوۋ، بەكارئەھىتن لە روۋى پەيۋەندىيە كۆمەلەيە تىي و بازىرگانيەكان بۇ گەياندىنى چالاكىەكانىيان و خستەنەروۋى خزمەتگوزارايەكانىيان چونكە فەيسبووك ئاسانكارى زۆرىكردوۋە لە پەيۋەندىكردن و گىفتوگۆكردنى نيۋان ۋەرگەر و نىرەر دا، واتە ئەم تۆرە(فەيسبووك) ئىشەكەي بە بازاركارىي دامەزراۋەكان و جۆرى چالاكىيەكانىيانە، بەھۆى گىرگى بەرچاۋى فەيسبووك لەناۋ كۆمەلە دا فۇپمىكى نوۋى بە بازاركارىي ئەلكترۆنى ھاتتە ئاراۋە كە ئاسانكارى زۆرى كردوۋە بۇ دامەزراۋەكان لە روۋى كەمى خەرجى و زوۋ گەياندىن و خىرا ۋەرگرتنى فېدباك و بەدەست خستنى خىراي زانىارىيەكان، جىاۋاز لە بازاركارىي تەقلىدى (كۆن). توپتەنەۋەكە بەسەر سى تەۋەردەدا دابەشكراۋە، تەۋەرى يەكەم تىۋرىنامەي توپتەنەۋە لە خۇدەگرىت و تەۋەرى دوۋم مېتۇدنامەيە كە دابەشبوۋە بەسەر(چەمك و پىنئاسەي تۆرە كۆمەلەيە تىبەكان، چەمك و پىنئاسەي فەيسبووك و بە بازاركردن و بازارسازى ئەلكترۆنى و زانكۆ ناھكومىيەكان) ھەرچى تەۋەرى سىيەمە تەرخانكراۋە بۇ لايەنى مەيدانى توپتەنەۋەكە و دەرتەنجام و پىشنىياز و راسپاردەكان.

بەشى يەكەم / مېتۇدنامە

يەكەم / كىشەي توپتەنەۋەكە:

كىشەي سەرەكى ئەم توپتەنەۋەيە برىتە لە: ئايا تۆرى كۆمەلەيە تىي (فەيسبووك) تۋانىۋە تى بىتتە ئامرازىكى گىرگى بۇ زانكۆ ناھكومىيەكان، بۇ ئەمەش توپتەر ئەم پىسپارە دەخاتە روۋ بۇ ھىتانەدى ئەو ئامانجە تا لەو رىگەيەۋە بازاركارىي خويىندن پەرەپىدەن، لە بەگەرخستن و بە بازاركارىي زانكۆ ناھكومىيەكاندا.

دوۋم / گىرگىي توپتەنەۋەكە:

توپتەنەۋەكە تەرخانكراۋە بۇ باسكردنى بابەتتىكى ھەستىارو پەيۋەندىدار بەكارى بە بازاركارىي خزمەتگوزارىي زانكۆ ناھكومىيەكان لە رىگاي فەيسبووك، كە لە ئىستادا ئامرازىكى كارىگەرى بە بازاركردنى خزمەتگوزارايەكانە، بۆيە گىرگى ئەم توپتەنەۋەيە لە چەند خال و بواريكدا دەخەينەروۋ:

۱-روانگەي زانست: لە پىناو برەۋدان بە لايەنى زانستى و زيادكردنى سەرچاۋەي مېديايى و سودىبىن لە تۆرە كۆمەلەيە تىيەكان (فەيسبووك) لە بواری بازاركارىيى خويىندن، بۇ زياتر دەۋلەمەندكردنى سەرچاۋە بە زمانى كوردى لە كىتبخانەكاندا.

۲-گرنكى پراكىكى: سودى بۇ كۆمپانىيا و ناۋەندە ئەكادىمىيە ناھكومىيەكان و خاۋەنكاران تا لە رېگەي فەيسبووكەۋە بازاركارىيى پەرەي پىدريت.

۳-گرنكى بۇ كۆمەل: خستەرۋوي كارىگەريى تۆرى كۆمەلەيە تىيە فەيسبووك، كە چۆن بۆتە نامرازىكى مېديايى كارىگەر لەسەر تاك و كۆمەلگە، لە رووي بازاركارىيى و خويىندنەۋە.

سېيەم / ئامانجى توپزىنەۋەكە:

ئەنجامدانى ھەر توپزىنەۋەيەكى ئەكادىمىيە، ئامانجى بابەتى و زانستى ھەيە توپزىنەۋەكە چەند ئامانجىكى دىبارىكردوۋە، لەۋانە:

۱-زانىن و تىگەيشتن لەرۆل و پىگەي تۆرى كۆمەلەيە تىيە فەيسبووك.

۲-دەرخستنى رادەي گرنكى فەيسبووك لە پەرسى بە بازاركردن و كارىگەرى لەسەر فېرخوازان بۇ ئاشناكردىان بەخزمەتگوزارىيەكانى خويىندن بەشپۆيەكى گشتى.

۳-زانىنى لايەنە گرنگەكانى (فەيسبووك) لاي فېرخواز و رۆلى لە بە بازاركردن و دەرخستنى لايەنە ھەمەجۆرەكانى خزمەتگوزارىيەكانى زانكۆي نپودەۋلەتى قەيۋانى ناھكومى بەشپۆيەكى تايەتى.

چوارەم / ئەم توپزىنەۋەيە (۲) گرىمانەي سەرەكىي لەخۇئەگرېت كە ئەۋانىش برىتىن لە:

۱-پەيوەندىيەكى راستەۋانە ھەيە لە نپوان ئاستى بەكارھىتان و كارىگەرىيە رەفتارىيەكانى ۋەرگىدا.

۲-پەيوەندى راستەۋانە ھەيە لە نپوان رادەي بەكارھىتانى تۆرەكۆمەلەيە تىيەكان (فەيسبووك) و ئاستى بازاركارىي دا.

پىنچەم / جۆرو مېتۆدى توپزىنەۋەكە:

ئەم توپزىنەۋەيە لە توپزىنەۋە ھۆكارىيەكانە و جۆرى توپزىنەۋەكە «ۋەسفى» يە و پشت بە مېتۆدى رووپىۋى دەبەستىت، واتە لەۋ توپزىنەۋانەيە كە ئەۋ راستى و زانىارىيە ھەلدەسەنگىنىت و دەيانخاتەرۋو، بۇ ئەۋەي توپزەر ۋەلامى پەرسىارى سەرەكى توپزىنەۋەكە بداتەۋە و بگاتە چەند دەرتەنجامىك كە ئامانجى توپزىنەۋەكە لەسەر بىناد نراۋە.

شەشەم / كۆمەل و سامپلى توپزىنەۋە:

كۆمەللى توپزىنەۋەكە لە فېرخوازانى زانكۆي نپودەۋلەتى قەيۋان، پىكھاتوون و سامپلەكەشى، سامپلىكى ھەرپەمەكى مەبەستدارە لە سەرجمە كۆلپىز و بەشەكانى زانكۆكە، كە كۆي گشتى خويىندكارەكانى لە ھەر پىنچ كۆلپىزەكە (۵۲۰) فېرخوازە و كۆي گشتى سامپلى ۋەرگىراۋ (۳۰۰) فېرخوازە كە زياترە لەنيۋەي فېرخوازان بەرپىزەي (۵۲%).

هەوتەم / ئامرازى توۋىنەنەكە:

بۇ دەستكەوتنى زانىبارىيەكان توۋىزەر ئامرازى فۆرمى راپىرسى بەكارهتيناوۋە كە دابەشكراوۋە بەسەر سى تەوۋەردا پاش ھەلسەنگاندىنى لە لايەن پىسپۆرانى مېدياۋە ۱، فۆرمەكان بە شىۋازى ھارد كۆپى بە شىۋە دەستى و راستەوخۇ بەسەر سامپىلى توۋىنەنەكەدا دابەشكراوۋە.

ھەشتەم / سنورى توۋىنەنەكە:

-سنورى بابەت: (رۆلى تۆرى كۆمەلەيتى فەيسبووك لە بازاركارى زانكۆ ناھكومىيەكاندا).
-سنورى كات: لايەنى مەيدانى توۋىنەنەكە لە دابەشكردن و كۆكردنەۋەى فۆرم و شىكردنەۋەى داتاكان، برىتتە لە ماۋەى نيوان (۱۱-۲۰۲۳ بۇ ۱۵-۱۲-۲۰۲۳)، توۋىزەر بۆيە ئەو كاتەى ھەلزاردوۋە لەبەر ئەۋەى بەپپى رۆژ ژمىرى خويىندىنى زانكۆى نيۋدەۋلەتتى قەيوان، ئەو ماۋەيە دەستپىكى سىمستەرى نوۋى خويىندە.
-سنورى مۆيى: فېرخوازانى زانكۆى نيۋدەۋلەتتى قەيوانى ناھكومى دەگريتەۋە، كە ژمارەى كۆى گشتى فېرخوازانى (۵۲۰) فېرخوازە و

(۳۰۰) فۆرم بەسەرياندا دابەشكراوۋە و لەو رېژەيە (۲۶۰) فۆرم پىركراۋەتەۋە و گەپىراۋەتەۋە.

نۆيەم / ناساندنى زاراۋەكان:

-رۆل: برىتتە لەو رەفتار و ھەلسوكەوتە ئەرپىنى و نەرىنەنەى كە پىگەى فەيسبووك ۋەك يەككە لە ئامرازەكانى مېدياى نوۋ سەبارەت بە بازاركارى نيوان بەشداربوۋانى ئەو تۆرە دەينوۋىتت.
- فەيسبووك: ديارترين پىگەى سۆشمال مېدياىە لە جىھاندا، سەدان مليۋن كەس بەكارى ئەھپىنن بۇ مەبەستى جۇراۋجۇر.

-بازاركارى: مەبەست لەناساندن و رىكلام كىردنە بۇ خزمەتگوزارىيەكان كە لەلايەن دامەزراۋەكانى خويىندىنى ناھكومى، لەسەر تۆرى كۆمەلەيتى فەيسبووك بىلاۋ دەگريتەۋە بە مەبەستى راكيشانى سەرنجى بەشداران و فېرخوازان بۇ بەشدارىكردن و سودمەندبوون لە پاكىجە خزمەتگوزارىيەكانى تايىبەت بە خويىندن لە زانكۆ ناھكومىيەكاندا.
-زانكۆ ناھكومىيەكان: ئەو دامەزراۋە و ناۋەندە ئەكادىميانەيە كە سەر بەكەرتى تايىبەتن و مۆلەتيان لە ۋەزارەتى خويىندىنى بىلاۋ توۋىنەنەۋەى زانستى ۋەرگرتوۋە و فېرخوازان تىيدا ئەخويىنن بە پىپى خواست و ئارەزوۋيان لە كۆلپىژ و بەشە جىاجىياكانى ناۋەندەكە بە پىپى رېنمايەكانى ۋەزارەت.

-زانكۆى نيۋدەۋلەتتى قەيوان: زانكۆيەكى ناھكومىيە و لەلايەن گروپى كۆمپانىاكانى قەيوان، لەسالى ۲۰۱۸ بەپىپى (ياساى ژمارە(۲)ى سالى (۲۰۱۳) تايىبەت بەزانكۆ تايىبەتەكانى ھەرىمى كوردستان-عىراق)، دامەزراۋە و كەمپىسى سەرەكى لەشارى سىلئىمانىيە.

۱- پ.د.سەلام نەسرەدىن محەمەد، بەشى راگەياندىن- كۆلپىژى زانستە مەرفاىەتتەيەكان / زانكۆى سىلئىمانى

- پ.د.بەھادىن ئەحمەد محەمەد، بەشى تەكنىكى مېديا- كۆلپىژى تەكنىكى كارگىرپى / زانكۆى پۆلپتەكنىكى سىلئىمانى.

- پ.د.پاڧى ئەحمەد، راگرى كۆلپىژى زانستە مەرفاىەتتەيەكان / زانكۆى سىلئىمانى.

- پ.د. شىركۆ جەبار محەمەد، سەرۋكى بەشى تەكنىكى مېديا - كۆلپىژى تەكنىكى كارگىرپى / زانكۆى پۆلپتەكنىكى سىلئىمانى.

- پ.د. لائە صابر محەمەد سعید، سەرۋكى بەشى پەيوەندىيە گشتىيەكان - كۆلپىژى زانستە مەرفاىەتتەيەكان / زانكۆى سىلئىمانى.

- پ.د. ئەحمەد حمە غرىب عمرىلى، بەشى پەيوەندىيەكان و دىلۆماسى- كۆلپىژى ياساۋ رامبارپى / زانكۆى گەشەپىدىنى مۆيى.

- پ.د.يۇھان عوسمان، بەشى راگەياندىن- كۆلپىژى زانستە مەرفاىەتتەيەكان / زانكۆى سىلئىمانى.

بەشى دووھم / تېۋرېنامە تۈپتۈپتە: يەكەم / تۆرە كۆمەلەيە تېپەكان:

بە ماناي رېكخەرەكانى تۆرە ئەلكترۆنيەكان دېت كە رېنگە دەدات بە تاكەكان بۇ پېشكەشكەردنى بەشېك لە ژيانان و خستەنەرۋى كاتېكى گونجاو بۇ پەيوەندىكردن بە لىستى بەشداربووانەو، ھەرۋەك ئامازەيە بۇ تېروانېنەكانى تاك ياخود كۆمەلە لە رېنگە پىرۋسەي پەيوەندىكردنەو، بە جۆرېك سىروشتى پەيوەندىيەكانىشى دەگۆرېت بە بەراورد بە پېنگەكانى تر(الطيار، ۲۰۱۴، ۱۹۴). يان پېكھاتوون لە كۆمەلەيەك لاپەرەي ئەلكترۆنى تايبەتى و كەسى، بۇ دروستكردنى پەيوەندى و گەشىقت بە ھاۋرېيان و زانىارى لە سەريان، كە ئاسانكارىيە بۇ پىرۋسەي نوپوونەو و ئالوگۆرېي (فېدېۋ و وېنە و فايل و دۆسيە و زانىارىيى)، لە نېوان تاك و كۆمەلەگە (صدىقى، نھار، ۲۰۱۷، ۲۵۵). چەمكى تۆرە كۆمەلەيە تېپەكان (Social Networking Sites)، دەرھاۋىشتەي كۆمەلەيەك پېنگەي سەر تۆرەكانى ئىنتەرنېتتە كە لەگەل نەوھى دووھى وېب (وېب) *۲ ناسراون، ئەم پېنگانە لە ژىنگەيەكى خەيالېدا پەيوەندى لە نېوان تاكەكان دروست ئەكەن بەكارھېتەرانى تۆرە كۆمەلەيە تېپەكان بە پېي خولياكانيان، شار، زانكو، خويندنگا، كۆمپانیا و شوپىنى كار... ھتد لە ژىنگەي تۆرە پېنگەكانى كۆمەلەيە تېدا كۆدەبنەو و زانىارىيى و پەيامەكانيان دەگۆرۋە (كافې، ۲۰۱۶، ۱۰۹). ئەم تۆرە داتا ژمارەيى و ئەلكترۆنيەكان بە ئاسانى دەگوزانەو، ھەلى دۆزىنەوھى يەكترى بۇ بەكارھېتەران رەخساندو، ھەموو ئەمانەش كۆمەلەگەيەكى خەيالې *۳ دروستدەكەن كە لە يەكە كۆمەلەيە تېپە راستەقىنەكان دەچېت (وداعة الله، ۲۰۲۰، ۲۱). بە وردبوونەو لەو پېناسانەي سەرەو تۆرە، تۆرە كۆمەلەيە تېپەكان دەناسىتت: كە ئەو پېنگانەيە كە رېنگە خۆشكەرن بۇ ئەو كەسانەي بەشدارى دەكەن لە (network) و پېكەو گىنگېيدان و ھاۋبەشكردن و بەشدارىكردن لە (وېنە، فېدېۋ و دەق) ئالوگۆر دەكەن، ئەم تۆرە بە مەبەستى كۆمەلەيە تې يان بازىرگانى وەك ئامرازېك بۇ جېبەجېكردنى پەيوەندىيەكان سودى لېوەر دەگېرېت.

دووھم / مېژوۋى تۆرە كۆمەلەيە تېپەكان:

تۆرې (Class Mates) يەكەم تۆرې كۆمەلەيە تېپە كەسالى (۱۹۹۵) لەلايەن (راندى كۆنرادس) دامەزرا بۇ دروستكردنى پەيوەندى كۆمەلەيە تې و بەكارھېتەننى لەناوەندى ئەكادېمىدا، پاشان تۆرې (Six Degrees) سالى (۱۹۹۷) لەلايەن (ئەندرو وايەنرېتس) دامەزرا، دواتر تۆرې (Cy world) سالى (۱۹۹۹) لەلايەن كۆمپانىي (SkyTelecom) دامەزرا، ھەرۋەھا تۆرې (Lunarstorm) سالى (۲۰۰۰) لەلايەن (رېكارى ئەلكسۆن) دامەزرا، پاشان تۆرې (Ryze) سالى (۲۰۰۱) لەلايەن (ئەدرىان سكۆرت) دامەزرا، دواتر (Friendster) سالى (۲۰۰۲) لەلايەن (جۇناسان ئەبرامس) دامەزرا، ھەرۋەھا تۆرې (My space) سالى (۲۰۰۳) لەلايەن (براد گرېنسىپان) دامەزرا، پاشان تۆرې (facebook) سالى (۲۰۰۴) لەلايەن (مارگ زوكربېرگ) دامەزرا، دواتر تۆرې (Twitter) سالى (۲۰۰۶) لەلايەن (جاك دۆرسى) دامەزرا(مستەفا، جەمىل، ۲۰۱۶).

۲- * وېب ۲۰۰: سەكۆيەكى تەكنېكىي بىنەرەتېي تۆرەكانى راگەباندى كۆمەلەيە تېپە، چەمكىكى تەكنۆلۇجىيە و ئامازەيە بۇ كارلېك و ۋەلەمدانەوھى خېرا، ھەرۋەھا گوزارشتە لە ئاسانى بەكارھېتەن و ھەماھەنگى، بۇ يەكەمجار سالى ۱۹۹۹ لەلايەن ئەكادېمىست و پىسپۇرى ئايتى: دارسى دېنوچى (Darcy DiNucci) بەكارھېتەن.

۳- * كۆمەلەگەي خەيالېي (Virtual Communities)، ئەم گوزارشتە بەكاردېت بۇ ئەو دۆخەي كە تېپىدا بە بەكارھېتەننى ئامرازەكانى ئىنتەرنېت: تاكەكان بەرەك دەكەون و پەيوەندى پېكەو دەكەن، لەو كۆمەلەگەيەدا سنوورە جوگرافىي و سىياسىي و كولتورىيەكان دەبەزىت، يەكېك لە ديارترىنى جۆرەكانى ئەو كۆمەلەگەيە برىتېيە لە تۆرە كۆمەلەيە تېپەكان.

سېئەم / چەمك و پېناسەى تۆرە كۆمەلەيە تىيە كان:

بەشىكى زۆر لە توژىنەو زانستىيە كان سەلماندوويانە كە مرۆف بونەوهرىكى كۆمەلەيە تىيە و بە بى پەيوەندىكردن لەگەل دەوروبەرەكەيدا، ناتوانىت پىداويستىيە بايولۇجى و سايكولۇجىيە كانى خۆى پرېكاتەو، ھەرچى پىداويستىيە كۆمەلەيە تىيە كانىشە بە بى پەيوەندىكردى مرۆف لەگەل ژىنگەى كۆمەلەيە تىيدا بەردەست نابن. لەژيانى ئەمپروماندا تۆرە كۆمەلەيە تىيە كان، بواریكى بەرفراوانى رەخساندوو تا مرۆف گوزارشت لە خۆى بكات و ھەست و راوېچوونە كانى لەگەل كەسانى تردا ئالوگۆر بكات، تۆرە كۆمەلەيە تىيە كان، كارناسانىكردوو بە فەراھەمكردى كەشىكى پەيوەندىكردى لە چوارچىوەى فەزايەكى گریمانەييدا، كە تىيدا چەندىن كۆمەلى مرۆى ناوچە و ولتە جىاوازە كان، لەيەك شوپندا كۆدەكاتەو (بەجىاوازى تىروانىنى ئاست و زمان و رۆشنىرى و تواناكانىنەو)، كۆى ئەندامانى ئەو كۆمەلەنەش ئامانجىان يەكترناسىين و راوېژ و راوەرگرتن و زانىارىيە، ياخود تەنھا بۆ كات بەسەربردن و بونىدانانى پەيوەندى نوپىيە. ئەو كەسەى سەر بەو كۆمەلگە گریمانەيە، ئەندامىكى چالاكە، چونكە لە يەك كات نىرەر و ھەرگەر (المعطي، ۲۰۱۵، ۷۹). كە لەم پرۆسەيەدا نىرەر ھەلدەستىت بە ئاراستەكردى بەردەوام و ھەمەجۆرى پەيامە كان لە رى ئامپەرە ئەلىكترۇنىيە كانەو، بۆ ژمارەيەكى زۆرى ھەرگەر، بە ئامانجى دروستكردى كاريگەرى لەسەريان (Davis, ۲۰۱۶, ۲)، ھەر سەبارەت بە تۆرە كۆمەلەيە تىيە كان، ھەر ھەوھا لە فەرھەنگى (ODLIS) دا ھاتوو: «پىنگە كۆمەلەيە تىيە كان» برىتيە: لە كۆمەلەيە تىيە كان، ھەر ھەوھا لە مەزن پىكەھىنن و خزمەتگوزارى پىشكەش دەكەن، ئەو ھەوھە دەپتە ماىيە بەھىزكردى پەيوەندى و كارلىك لەنىوان ئەندامانى تۆرە كۆمەلەيە تىيە كاندا، ئەويش لەرپى يەكترناسىين و ھاورپىيەتى و پەيام ناردنى خىراو دروستكردى گروپ و پەجى، تايەت بەكەسايە تىيە كان و دەزگا دامەزراوھە كان، ھەر ھەوھا ھابەشىكردى لە بۆنەو رووداوھە كان و بلاوكردەوھى وپنە و فىدىو پرۆگرامە كانى تردا (Reitz, ۲۰۲۴). بەپشت بەستىن بەو پىناسانەى تايەت بە تۆرە كۆمەلەيە تىيە كان خراونە تەرپو، توپەر: تۆرە كۆمەلەيە تىيە كان وا دەناسىنىت كە گروپىك سايت و پىنگەى ئەلكترۇنى جىاواز و سەربەخۇن كە ھەر يەكەيان تايەتەندى خۆى ھەيە و لەرپىگەيەو بە كارھىنەر پەيوەندىيە كانى لەگەل كەسانى تر دەبەستىت.

سېئەم / تۆرى كۆمەلەيە تىيە فەيسبووك:

۱- چەمكى فەيسبووك: يەككە لەبەناوبانگرتىنى تۆرە كۆمەلەيە تىيە كان، رىگە بە بەكارھىنەرانى دەدرىت پەيوەندى بە يەكتىيەو بەستىن، و بزنان چى روودەدات و دەتوانن بە ئاسانى زانىارىيە لەگەل يەكتردا ئالوگۆر بكەن، سالى (۲۰۰۴) لەلەين (مارك زوكەرىتېرگ)ى خوپىندكارى (زانكۆى ھارڤارد) لە وپلايەتە يەكگرتووھە كانى ئەمريكا دامەزرىنرا، لە ماوھى چوار سالىدا بوو بە پرچەماوھە رىتېرىن پىنگەى راگەياندى كۆمەلەيە تىيە، ئىستاش ژمارەى بەكارھىنەرانى لەسەروو سى مىليارو (۵۰۰) ھەزار كەسەوھەيە و بەسەر ھەموو ولتانى جىھاندا دابەشبوون. بەپىي ئامارە نافەرمىە كانىش تامانگى شوباتى (۲۰۱۹) بە عىراق و ھەرپى كوردستان زياتر لە (۱۹) مىليون بەكارھىنەرى تۆرە كۆمەلەيە تىيە كان تۆماركراوھە (موراد، ۲۰۲۰، ۷۷-۷۸). ھاوكات بەپىي نوپىرىن ئامارى كۆمپانىيە مېتا، ژمارەى بەكارھىنەرانى فەيسبووك لە جىھاندا بۆ سالى (۲۰۲۳) گەپشتووھە (۳،۰۷) مىليارو ھەوسەت مىليون كەس، كە ئەو ھەش دەرىدەخات، پر بەكارھىنەرتىن تۆرى كۆمەلەيە تىيە ئۇنلاينە لە جىھاندا (Meta Facebook Company, ۲۰۲۴).
۲- پىناسەى فەيسبووك: يەككە لە مالىپەرە كۆمەلەيە تىيە كانى تۆرى ئىنتەرنېت بۆ پىكھىنەننى ھاورپىيەتى و ناسىينى

هاورپى نوئ بۇ دىراسە كىردن لە بارەى جىھانەۋە ، يان پەيوەندىكىردن بە گروپى جىاوازه ۋە لەسەر تۇرى ۋىب كە دەتوانىت بەشدارىن لە مالپەرىكىدا لە رىگەى ھاۋبەشىكىردنى تۇرىكەۋە يان زياتر لە مالپەرىك ۋەك قوتابخانە ، شوپىنى كار ، ناۋچەى جوگرافى يان گروپىكى كۆمەلەيتى، ۋە ئەو تۇرە دەرفەت دەرسىنىت بۇ بەكارهتتەرانى كە پەيوەندى بە ئەندامانى ھەمان گروپەۋە بىكەن ، ھاۋكات بانگھىشتى ھاورپى نوئ بىكەن بۇ ئەكاۋنتە تايەتەكانى خۇيان(عيسانى، ۲۰۱۴، ۶۲).

پىناسەيەكى زۇر بۇ فەيسبوك كراۋە كە دەتوانىن پوختىيان بىكەينەۋە لە يەك جۇردا كە ئەۋىش ،فەيسبوك يەكىك لە بەناۋانگىرتىن تۇرى گەياندىنى كۆمەلەيتى ۋ ئامرازى پىكىگەيشتنى كۆمەلەيتى دادەنرىت كە يارمەتيدەرە لە بەيەكەۋە بەستىكى فراۋانى ھاۋلاتيان لەھەر پىنگەۋ پلەيەكدابن، بۇ دروستكىردنى ھاورپىتەى ۋ ئالوگۇرپىكىردنى بىر ۋ بۇچون ۋ زانىارىيەكانيان ۋ بلاۋكىردنەۋەى ۋىنەى تايەتى ۋ فىدو ۋ كۆمىنتدان لە بارەيانەۋە. (۲۰۲۴،GCF GLOBAL) سەبارەت بە فەيسبوك ئەۋە روونكراۋەتەۋە كە ئەم پىنگەيە پلانفۇرپىكى سەربەخۇيە ۋ خزمەتگوزارى ھەمە چەشن فەراھەم دەكات.

۳- مېژۋى فەيسبوك:

تۇرى كۆمەلەيتى فەيسبوك (Facebook) يان ۋەك لەبەرامبەر كورتكراۋەكەى(FB)بەكاردەھىتتە، پىنگەيەكى ئەلكىرتۇنى بەربلاۋ كارىگەرە ۋ بۇيەكەمجار بەشىۋەيەكى فەرمى لەمانگى شوباتى سالى ۲۰۰۴ لەلايەن (مارك زوكەرىپىرگ) خويىندكارى زانكۆى (ھارقارد)ى ئەمريكەۋە دامەزرا كە ئەۋكات تەمەنى ۲۳ سالبو، خوليايەكى سەرسەختى ئىنتەرنىت بو، ئامانجى دروستكىردنى ئەۋ مالپەرە بۇ كۆكىردنەۋەى ھاورپىكانى زانكۆ بوۋە بۇ ئەۋەى بتوانن لە رىگەى ئەۋ تۇرە ۋە ھەۋال ۋ ۋىنە ۋ بىروراكانيان بگۇرنەۋە ۋ ئاسانكارىيەكىش بىت بۇ پروسەى پەيوەندىكىردن بەيەكتىيەۋە. (مارك زوكەرىپىرگ) لەۋ زانكۆيە، نەخشەى سايىتىكى نوپى كىشا لەسەر تۇرى ئىنتەرنىت، ئامانجەكەشى بەدەپىننا لە رىگەى ئەۋ سايەتەۋە كە تۋانى ھاورپىكانى لەۋ زانكۆيە كۆبكاتەۋە، ھەۋال ۋ ۋىنە ۋ بىرۋ بۇچۈنەكانى خۇيان ئالوگۇر بىكەن(النيرب، ۲۰۱۲، ۹).

خويىندكارانى زانكۆى (ھارقارد) بەشىۋەيەكى بەرچاۋ پىشۋازىيان لەۋ مالپەرەكىرد، فەيسبوك ناۋبانگى بۇ خۇى دروستكىرد ۋ ھەر لەسەرەتاي مانگى يەكەمى كاركىردنەۋە پىشۋازىيەكى فراۋانى لىكرا بەجۇرىك ئەۋ خويىندكارانەى زانكۆشيان بەجى دەھىشت ۋەك ئەندامىك لەۋ مالپەرەدا مانەۋە، ئەمەش واىكىرد خويىندكارانى زانكۆكانى ترىشى گرتەۋە ۋ داۋايان كىرد بەشدارىن، دواتر خويىندكارانى زانكۆ ھەۋلىاندا لەۋ رىگەيەۋە پىناسەى ژيانى زانكۆيان بىكەن(البىياتى، ۲۰۱۴، ۳۷۹-۳۸۰).

مارك زوكەرىپىرگ، بىرى لەۋەنەكىردۋەتەۋە كە رۇژىك لە رۇژان بەۋ جۇرە ئەم تۇرەكۆمەلەيتىيە فراۋان بىت ۋ بىتتە پىنگەيەكى بازىرگانى ۋ راكىشانى ھەموو رىكلامە بارزگانىەكان بۇخۇى، يان ناۋەندىكى ھەۋالى بۇ بلاۋكىردنەۋەى ھەۋالى زانكۆكان. تەنھا بىرى لەۋە دەكىردەۋە كە ئەم تۇرە نوپىە بىتتە ھۆكارىكى كۆمۇنىكەيشن لەنىۋان خويىندكارەكانى زانكۆكەيدا، لەسەر بنەماى ئەۋەش ئەم كارەى ئەنجامدا، ئەگەر ھاتوۋ سەركەۋتوۋ بىت ئەۋا دەبىتتە كەسىكى بەناۋبانگ(الدىمى، ۲۰۱۱، ۱۸۴).

بىرۋكەى دروستكىردنى مالپەرى فەيسبوك لەۋ ئامانجەۋە سەرى ھەلدا، كە چاپكراۋى ئەلىكتىرۇنى پەرتوۋكى روخسارەكان بىت، خويىندكارەكان دۇسيەى تايەتى خۇيان بنووسەۋە جى دەستى تايەتى خۇيان بەجى بىلن لەسەر بلۇگەكەى خۇيان ۋ بەردەۋام نوپىكارى تىدا بىكەن. سەرەتاي دروستبۋنى فەيسبوك ئەۋ ناۋەى نەبوۋ، بەناۋى (Face

(Mach) بوۋە تايىت بوۋ بە زانكۆى ھارقارد، لە ۲۸ ى ئۆكتۆبەرى ۲۰۰۳ كە ئەۋكات زوكەرىپىرگ خويىندكارى قۇناغى دوۋەم بوۋ، بەلام دۋاى ئەۋەى پۇژنامەى (ھارقارد كرىمسون) بلۋى كىردەۋە كەمالپەرى زانكۆكە (Face Mach) زانىارى و وپنەى لە ئىنتەرنېتتەۋە دزەپىكردۋە و بلاۋىكردۋتەۋە، ئىدارەى زانكۆكەش برىارى توندى لە دژى دەركد بەتۆمەتى نەپاراستنى زانىارى كەسى و لادانى ياساى، برىاردرا مالپەرەكە دابخرىت، دواتر زوكەرىپىرگ لە ۲ ى شوباتى ۲۰۰۴ ناۋەكەى گۇرى بە (Facebook) فەيسبوك و بارەگاكەشى گۋاستەۋە بۇ وىلايەتى كاليفۇرنىا (البىاتى، ۲۰۱۴، ۳۸۱). سالى ۲۰۰۵ مارك زوكەرىپىرگ ۋە بەرھىنانىكى گەۋرەى لە تۇرى كۆمەلایەتى فەيسبوك ئەنجامدا بە برى (۱۲) مىليۇن دۇلار لە رېگەى كۇمپانىاى (Accel Partner) ئىكسل پارتنەر كە تا ئەۋ كاتە لە چۈرچىۋەى خويىندكارى زانكۆدا مابوۋە، بەلام دواتر تۆرەكە فراۋانكراۋ رېگە بە خويىندكارانى ناۋەندى و نامادەىى درا بەشدارى ئەۋ تۆرەبكەن، بەۋەش بەكارھىتەرانى فەيسبوك لەۋ سالدە لە مانگى ۱۲ ى سالى ۲۰۰۵ گەيشتە ۵،۵ مىليۇن كەس، دواترىش فەرمانبەرانى بەشىكى زۇر لە كۇمپانىكان لەۋانە ئەپل و مايكروسۇفت بەشدارىيان لە بەكارھىتەرانى ئەۋ تۆرەداكرد، دواتر لە ۲۶ ى ۹ ى ۲۰۰۶ مالپەرەكە بەرۋوى ھەموو تاكەكانى كۆمەلگادا كە تەمەنىان لە سەرۋ ۱۳ سالدەۋەى و ئىمەپلى راستى تايىت بەخۇيان ھەىە كرايەۋە، لە مانگى ئۆكتۆبەرى سالى ۲۰۰۸ ئىدارەى فەيسبوك برىارىدا بارەگاي ئىۋدەۋلەتى لە شارى دېلىن-ى پايتەختى ئىرلەندا بكتەۋە (عبدالحمىد، ۲۰۱۲، ۲۰۹-۲۲۰). لە نوپترىن نامارى فەيسبوكدا ۋەك تۇرپكى كارىگەرى كۆمەلایەتى، بۇ چارەكى چۈرەم و تەۋاۋى سالى ۲۰۲۳، لە رۇژى ۲۰۲۴\۱۲\۰۱ گىرنگىرلىن ئەۋ داتاۋ زانىارىيە بەھادارانە خراۋنەتەرۋو گىرنگىرلىن برىتىن لە: ئمارەى بەكارھىتەرانى فەيسبوك لە جىھاندا بۇ سالى ۲۰۲۳ (۳،۰۷) مىليار كەس بوە، كە بە بەراۋرد بەسالى ۲۰۲۲ بەكارھىتەرانى فەيسبوك بەرپىژەى ۳٪ زىادى كىردۋە و فەيسبوك ۋەك دىارتىرلىن تۇرى كۆمەلایەتى ئۇنلاىن لە جىھاندا دەستىشانكراۋە (Meta Company، ۲۰۲۴).

۴- تايىتەمەندىيەكانى تۇرى كۆمەلایەتى فەيسبوك:

تايىتەمەندى و خزمەتگوزارىيەكانى ئەۋ تۆرەكۆمەلایەتتە دەرفەتدان و رېگەپىدانه بە بەكارھىتەران بە بلاۋكردنەۋەى (ۋپنە، ناردنى نامە، بلاۋكردنەۋە و ناردنى گرتەى فېدېۋېى) سەربارى ئەۋانەش رېكارەكانى بەكارھىتان بە جۇرپك ئاسان و سادەىە كە بۇ بەكارھىتەرانى نوئى ھىچ ئاستەنگ و گىرپتىك نايەتە پىش، ھەموو خەلكانى ئاساى دەتۋانن بى ئەۋەى زانىارى زۇرى ھەبىت ۋەك بەشدارپكى كارا لەۋ تۆرەكۆمەلایەتتە نامادەگى بەردەۋاميان ھەبىت، ئەۋەى واىكردۋە ئەۋ تۆرەكۆمەلایەتتە بە بەراۋرد بەتۆرەكانى تر سەركەۋتۋوبىت، ئەۋ ھىزى كىشكردنەىەتى كە دەتۋانپت چ تاكەكەس، يان كۇمپانىا و شوپنە فەرمىەكان ناچار بكات بى وىستى خۇيان، بەشدارى لە خزمەتگوزارىيەكانى ئەۋ تۆرەبكەن، ئىستا تۇرى كۆمەلایەتى فەيسبوك، لەنىۋ تۆرەكۆمەلایەتتەكانى تردا بۇتە دىاردە، بە سەدان مىليۇن بەكارھىتەرى لەسەر ئاستى جىھان بۇ خۇى كىشكردۋە، گىرنگىيەكەى بە تەنھا رەھەندە كۆمەلایەتتەكەى جارانى نەماۋە، بەلكو لەرپگەى گىرنگ بىنىنى سىياسىيەۋە ئەرزىشپكى دىكەى پەيداكردۋە شوپنەۋارى گەۋرەى لەسەر نەتەۋە و گەلانى دنيا جىھىشتۋە، ئەۋ تۆرەكۆمەلایەتتە لەلایەن كۇمپانىاى (مپتا) ۋە بەرپۋە دەبرپت، خزمەتگوزارىيەكانىشى ئەۋ دەرفەتەى بە بەكارھىتەرانى داۋە تا پەيوەندى لەگەل ھاۋ زمان و ھاۋشارىيانى خۇيان يان ھاۋپىشەۋ تەننەت خەلكانى ۋلاتانى تر دروست بكەن (مەمەد، ۲۰۲۰، ۳۵-۳۷). جگە لەخستنەپرۋوى تايىتەمەندىيەكان بەشىۋەىەكى گشتى دەتۋانن گىرنگىرلىن تايىتەمەندىيەكانى فەيسبوك بەمشىۋەىە بخىنەپرۋو:

۱. دىۋارى كەسى Wall: دىۋار نوۋسىين بە دىۋە ئابورىيەكەيدا، كىردەىەكە كە چالاكىى بازارگانى تپدا جپەجى

- ئەكرىت، ھەرۋەھا رىكلام و بانگەشە و ھەلۆئىست نواندن يان دژاھەتلىكردنى بەرھەم و خزمەتگوزارىيەكانى تىدا دەخرىتەپروو كە دەتوانن كارىگەرىيان لەسەر ۋەرگر ھەپىت.
۲. ۋىنە و فېدو Photo/Video: لىرەدا رووبەرىكى فراوان بۇ بلاوكردەۋەى ۋىنە و فېدو بۇ بەكاربەر دانراۋە، كە لە ھەر كاتىك ھەر ۋىنەيەك خواستى لەسەر بوو، بەبى پابەندبوون بە كات و رووبەرۋ قەبارە دەتوانىت بلاويان بىكائەۋە(مجمەد، ۲۰۱۹، ۴۳).
۳. بەشدارىپىكردنى ھاورپىيان Tag Friends: ئەۋەش برىتئىيە لە بەشدارىپىكردن لە دىۋارى كەسى ھاورپىيانت بە تىكست، نووسىين، ۋىنە و فېدو، كە بلاۋى دەكەپتەۋە.
۴. يارىكردن لەگەل ھاورپىيان Play with Friends: بەكاربەر ھەركاتىك بخوازى دەتوانى ئەو يارىيە دەستىشان بىكات، كە ئارەزوۋى دەكات لەگەل ھاورپىكانى ئەنجامى بدات.
۵. شوپىن Check in: برىتئىيە لەو خزمەتگوزارىيەى كە بەھۆيەۋە دەرفەت بۇ بەكاربەر دەپەخسىتئىت، كە شوپىن و ساتەۋەختى شوپىنى چالاكىيەكەى بلاۋبىكائەۋە، لەم رىگايەۋە دامەزراۋەكان خزمەتگوزارىيەكانىان بە پىنى شوپىنى نىشئەجىبوونى بەكارھىتەران دەخاتەپروو(بدوى، ۲۰۱۴، ۲۱۱).
۶. دىارى Gifts: بەھۆى ئەم خزمەتگوزارىيەۋە ھەموو بەكاربەر دەتوانىت بۇ دەپرېنى خۆشەۋىستى، سوپاس و پىزانىن، نىگەرانى و دلئەنگى بەكارىانھىتئىت.
۷. لايك Like: لەكاتى بلاوكردەۋەى ھەر بابەتلىك كاتىك كلىك لەسەر دوگمەى (Like) دەكەيت شەش بژاردە لە ھىما دەخاتە بەردەستى بەكاربەر بۇئەۋەى گوزارشت لە بابەتى بلاوكرراۋە بىكات، كە برىتئىن لە: لايك، بەدلەمە، پىنكەنىن، سەرسامى، غەمبارى و دلئەنگى.
۸. كۆمىنت Comment: لىرەدا رىگە بە بەكاربەر دەدرى نووسىن لەسەر بابەتلىك، ۋىنەيەك، فېدوۋىيەك، يان ھەر شتىكى بلاوكرراۋە بنووسى، كە ئەۋەش زۆرچار مشتمپر دروستدەكات و لەو رىگايەۋە دامەزراۋەكان دەتوانن فېدباكى بەكارھىتەران ۋەربىگرن(عبدالرحمان، ۲۰۱۷، ۳۹).
۹. ھاۋبەشكىردن Share: ئەمەشيان برىتئىيە لە ھاۋبەشكىردنى بابەت، فۆتو، فېدو تىكست لەگەل ھاورپىيەكەت، يان لە يەكلىك لە پىگەكان بلاوكرراۋەتەۋە و پىۋىست ناكات بگەپىتتەۋە بۇ دىۋارەكەت، بەلكو بە كلىككردن لە دوگمەى (Share) ھاۋبەشى لە بلاوكردەۋەى دەكەيت.
۱۰. نامە Messages: لەرپىگەى ئەم خزمەتگوزارىيەۋە دەرفەت بۇ بەكارھىتەرانى فەيسبووك رەخساۋە، بەشىۋەيەكى راستەۋخۆ يان ناراستەۋخۆ ۋەك پەۋانەكردنى دەنگ و فېدو و فۆتو و نووسىن گفوتوگۆ لەگەل يەكتر بىكەن.
۱۱. گروپپ Group: گروپپەكان تايپەتمەندىيەكى بەناۋبانگن، كە رىگە بە سازدانى كۆرپەندى گفوتوگۆ لەسەر بەرژەۋەندى و چالاكىە ھاۋبەشەكان دەدات، ئەۋەش بەھۆى تواناى لەخۆگرتنى ژمارەيەكى زۆر لەئەندام و بلاوكردەۋەى نامە، فېدو، فۆتو، دەنگ بەئاسانى، رىكخراۋە ھەمەچەشەنە كۆمەلەيەتىسى، سىياسىي، ئابوورىيى، تەندروستىيى، زانستىيى و...ھتد گروپپى تايپەت لە فەيسبووك دروستدەكەن(-ئەردەلانى، ۲۰۱۱، ۱۲۵).
۱۲. كى بىيىنىت؟ News Feed: لىرەدا لەكاتى بلاوكردەۋەى ھەر بابەت و زانىارىيى و ھەۋال و فۆتو و فېدوۋىيەك، بەكاربەر دەتوانىت ئەو كەسانە دەستىشان بىكات كە دەبىيىن بۇ ھونە، تەنھا ھاورپىيەكانى، يان ھەموو كەسلىك، ياخود تەنھا چەند كەسلىك لە ھاورپىيەكانى، يانىش تەنھا خۆى بىيىنىت.
۱۳. نوقورچ يان گەزىن Pokes: بەكارھىتەران ئەم خزمەتگوزارىيە بۇ بەئاگاھىنانەۋە و سەرنجراكىشانى ھاورپىكانىان

بەكارى دەھىتىن، كە ئەۋانىان لە بىرە.

۱۴. فېدېۋى زىندوۋ Live Video: ئەم خزمەتگوزارىيە بۇئەۋەيە كە بەكارھىتەر دەتۋانى لە ھەر كاتىك بخۋاڭى بە شىۋەيەكى راستەۋخۇ لەسەر بابەتتىكى دىيارىكىراۋ لەگەل ھاۋرپىيانى بدوئى.

۱۵. تىبىنەكان Notifications: لىرەدا ھەر كەسىك كۆمىنت لەسەر ھەۋاللىكت، يان لەسەر شتىك كە بلاوتكردۆتەۋە بدات، فەيسبووك ئاگادارىيەكت لەۋبارەيەۋە بۇ رەۋانە دەكات، ئەگەر كۆمىنت لەسەر ھەۋالى يەكىك لە ھاۋرپىيەكانت دابىت، فەيسبووك لە ھەموو ئەۋ كۆمىنتانەى دۋاى گفوتوگۆكان دىن ئاگادارت دەكاتەۋە، ئەۋەش بەدۋاداچوون بۇ ئەۋ گفوتوگۆيانە ئاسانتر دەكات و بەئاگا دەبىت لە ھەموو گفوتوگۆكان (شۋانى، ۲۰۲۰، ۷۹-۸۱). جگە لەۋ خالانە توپژەر: لە ئەنجامى بەكارھىتەنى فەيسبووك دا ئەم تايبەقەندىيانە دەخاتەرۋو:

-دەستكارى كردن Editing: كە لەم دۋاىيانەدا زىاد بوۋە، زۆر بە ئاسانى كاتىك نامەيەك بۇ كەسىك دەنپىرت دەتۋانىت ئىد يان دەستكارى بكەيت، ھەۋرەھا لە پۆستەكانىش ئەمە دەكرىت.

-سپىنەۋە و شارندنەۋە Delete and hide: زۆر بەئاسانى دەتۋانىت ئەۋ وشە نەشیاۋانە يان ئەۋ وشانەى مەبەست نىن لە كۆمىنت بوونىان ھەبىت دەيانسپرىتەۋە يان دەتۋانىت بىان شارىتەۋە.

-ئاسان بەكارھىتەن Easy to use: زۆر بەئاسانى بەكاردىت و ھەموو كەسىك دەتۋانىت بەكارى بەنپىت و پىۋىستى بە ھىچ نەخشەسازىك نىيە.

چۋارەم / بازاركارىيى:

۱- بە بازاركردن و بازارسازى ئەلكترۆنى:

- بازاركردن: چالاكىيەكى بەرفروان و ھەمەلايەنەيە بە مەبەستى دىنپاكردەۋەۋە بەردەۋامى پىدان و پىكردەۋەى پىداۋىستىەكانى بەكاربەرۋە بەرز كردەۋەى بەھاي كالاۋ خزمەتگوزارىيەكان (المۇزن، ۲۰۰۸، ۴۲). ھەرۋەھا چالاكىەكى بەرفروان و ھەمەلايەنەيە بە مەبەستى دىنپاكردەۋەۋە بەردەۋامى پىدان و پىكردەۋەى پىداۋىستىەكانى بەكاربەرۋە بەرز كردەۋەى بەھاي كالاۋ خزمەتگوزارىيەكان، يان بازاركارىيى: ئەركىكى كاركىگىرى پىكخراۋە بۇ دىارى كردنى بەرھەم و نرخ دانان بلاۋكردەۋەۋە دابەش كردن، ۋە ئاسانكردنى خزمەتگوزارىيى و ئالو گۆرپكردن لەكات و شۆپىنى گونجاۋ ئەكۆلپىتەۋە لە ئارەزۋە جىاۋازەكانى جەماۋەر بەتايبەتى جەماۋەرى ئىستا بۇ لىكۆلپىنەۋە لەسەر كەۋتنى مادى يان كۆمەلايەتى بۇ ئەۋ پىكخراۋ و كۆمەلگەيە بەتتچونىكى گونجاۋ (عبداللة، ۳_ ۴).

۲ - مېژوۋ و گەشەكردنى بازاركارىيى:

بەشىۋەيەكى گشتىيى، دەر كەۋتن و سەرھەلدانى (بازاركارىيى) ۋەك فەلسەفەى بزنس، يان ۋەك چەمكىكى گرنكى زانستى ئابورى و سىياسەتى ئابورىيى، برىتپىيە لە ئەنجامى كەلەكەبوونى تىۋرىي و پراكىتىكى ژمارەيەكى زۆر لە توپژەران و بىرمەندان و بزنسمانان و كارگىرپان لە ھەموو شۆپىنكى جىھاندا. ھەندىك سەرچاۋە، سەرھەلدانى بازارگەرى بۇ ناۋەرستىيى سەدەى حەقدەيەم دەگىرنەۋە، چونكە پىشتر شىۋازى ئالوگۆرپكردنى كالاكان بەيەكترى باۋ بوۋ، لەگەل دەر كەۋتنى دراۋدا كالاكان بە پارە بەھاكەيان دىاريدەكرا، دەر كەۋتنى نرخ بۇ كالاكان شىۋەى ئالوگۆرپكردنى گۆرپى، ئەمەش بوۋە ھۆى رەخساندىنى زەمىنەيەك بۇ پەيداۋىبوونى بازارپ، كە دۋاتر رەگەز و توخم و پرنسىپەكانى بازارگەرى لەشىۋەى رىكلامكردن و دىارىكردنى نرخ و دۆزىنەۋەى كىرپاردا پەرەى سەند، بەپىيى ھەندىك سەرچاۋە ئەۋ دەر كەۋتنە بۇ سالى

(۱۶۵۰) لە ژاپۇن دەگەرپتەۋە ، لەو كاتەدا يەككىك لە ئەندامەكانى «خىزان ى متسوى» Mitsui ، لە تۆكىۋ، كۆگايەكى گەۋرەى بازىرگانى كىردەۋە، ئەو داھىنانەى ئەو بىزنىمانە لەو كاتەدا كىردى ئەۋە بوو لە كۆگاكەدا بەشى (گەرانتى) كىردە ۋە، ھەر كىرپارىك لە ماۋەيەكى دىپارىكرادا ئەگەر كالاكەى بەدلى نەبوۋايە، دەيتوانى ئەو كالاىە بگەرپتتەۋە بۇ كۆگاكە ۋە پارەكەى خۇى ۋە بىرگىرتتەۋە (عەلى، ۲۰۱۶، ۱۹ - ۲۰). لە كۆمەلگە پىشەسازىيەكاندا، بازاركارىيى: واتە چوون بۇ بازار، بۇ كىرپىن ، ياخود بۇ فرۆشتىن. لە كاتىكدا ئەو پىرۆسەيە چەندىن بەشى سەرەكى لە خۇدەگرىت ، كە ئەمىرۆ بە بازاركارىيى دەيانناسىن، بەرئەنجامى شۆرشى پىشەسازىيە (Jackson، ۲۰۱۳: ۳۵). بەوردبۈنەۋە لە مېژوۋ گەشەكىردى بازاركارىيى تويژەر، بۇچوونى وايە كە بازاركارى بەندە بە خستتەپوۋ خواستى مرۆف بۇ سودىبىنن و ئالۆگۆر ھەربۇيە بازاركارى لەو ساتەۋە زياتر پەرەى سەندوۋە كە دراو و بازار دەرگەوتوۋە.

۳- چەمك و پىناسەى بازاركارىيى و بەبازاركارىيى ئەلكىترۆنى:

كۆمەلەى ئەمىرىكى بازارسازى لەسالى ۱۹۹۵ بەم جۆرە پىرۆسەى بازارسازى دەناسىننېت بەۋەى چالاكىيەكى كارە، كالو خزمەتگوزارىيى ئاراستە دەكات لە شوئىنى بەرھەمھىتتەنى بۇ بەكارھىتتەران و كارپىكران (العلاق، ۲۰۰۹، ۷). دواتر كۆمەلەى ئەمىرىكى لەسالى ۲۰۰۳ پىناسەيەكى نوئى بازارسازى داپشت بەۋەى كە بازارسازى، برىتتېيە لەپىرۆسەى پلاندىنان و جىيەجىكرىد و بەرەۋىپشېردن و بلاۋكرىدەۋە و دابەشكرىدنى كالو و خزمەتگوزارىيەكان بۇ دروستكرىدنى پىرۆسەى ئالۆگۆر و تىكرىدنى پىداۋىستى تاك و دامەزراۋەكان (نوال، ۲۰۱۶-۲۰۱۷، ۹). بازاركارىيى لەپىرۆسەى تۆرە كۆمەلەيەتتەكان ھەندىك جارىش دەكرى چەمكى بازارسازى ئەلكىترۆنى ياخود بازاركارىيى دىجىتاللىشى بۇ بەكاربھىتتە، برىتتېيە: لەكارگىپرى كارلىكى لەنپوان كۆمپانىيا و بەكاربەر لە چوارچىۋەى ژىنگەى گرېمانەيى لەپىناۋ ھىنانەدى ئالۆگۆر ھاۋبەش و سودى ھاۋبەش، پىرۆسەى بازارسازى تەنيا جەخت لەسەر كىرپىن و فرۆشتىن ناكاتەۋە بەلكو جەخت لەسەر ئەپلىكەيشن و ئامپىرە ئەلكىترۆنىەكان و كارگىپرى پەيوەندىيەكان لەنپوان كۆمپانىيا و بەكاربھىتتەر و فەراھەمكرىدنى ژىنگەيى بازارسازى ناۋخۇيى يان دەرەكى خواست زۆرى دەكاتەۋە (عزام، ۲۰۰۹، ۴۳۹).

-بازاركارىيى: كۆمەلەى چالاكى مرۆيە لە ئامانجەكانى ئاسانكرىدنى ئالۆگۆركرىدنى (كولت) ئەم چەمكەى دانائە كە تائىستاش باۋە، لەم شىۋەيەى ئىستادا بازاركارىيى بە شىۋەيەكى رىژەيى بە دامەزراۋەيەكى تازە دادەنرى، ھەريەك لە (روربىرت كىن، جىرون مىكارتى) پى لەسەر ئەۋە دادەگرى كە كارگىپرى لە دامەزراۋە ئابورىيەكاندا، ماناى راستەقىنەى بازارى نەزانىۋە تاسالى پەنجاكان، كە لەۋەۋە پىش واتاى باو و واتاى فرۆشتىن بوو بە راي روربىرت كىن واتاى بازار بەس قۇنغ پەرەى سەندوۋە:

۱- قۇنغى ئاراستەكرىد بە بەرھەم ھىتان (۱۹۰۰-۱۹۳۰).

۲- قۇنغى ئاراستەكرىد بۇ فرۆشتىن (۱۹۳۰-۱۹۵۰).

۳- قۇنغى ئاراستەكرىد بە ماناى بازاركارىيى (۱۹۵۰ تا ئىستا) (امىن، ۲۰۱۰، ۷).

۴- بە بازاركارىيى خزمەتگوزارىيى پەرۋەردەيى:

بە بازاركرىدنى خزمەتگوزارىيى (Service Marketing) بازارپىكە لەسەر بىنەماى گىرنگى چالاكىيە ئابورىيەكان كە لەپىرۆسەى دامەزراۋە بازىرگانەكان بۇ بەكاربەر و كىپاران دابىندەكرىت، بە بازاركارىيى خزمەتگوزارىش برىتتېيە: لە دابىنكرىدنى خزمەتگوزارىيە پىشەيى و پەرۋەردەيىەكان و خزمەتگوزارىيى چارەسەرى تەندروسىتى و فرۆشتىنى خزمەتگوزارىيە جۇراۋ جۆرەكان. لەپىناسەيەكى تردا « بە بازاركارىيى خزمەتگوزارىيى » بەۋە دەناسرىت كە بازاركارىيى پەيوەندى

۷- تايىبە ئەندىيە كانى بە بازار كۆرۈنۈش لىكۆلئىنەۋە:

ھەرۈەك چۆن تۆرە كۆمەلەيە تىيە كان تايىبە ئەندىيە خۇيان ھەيە و لەئامرازە كانى تىرى پەيۋەندى كۆرۈنۈش جىادە كۆرۈنەۋە، بەھەمان شىۋە تۆرى كۆمەلەيە تىرى فەيسبوك چەندىن تايىبە ئەندىيە لىكۆلئىنەۋە گىرىت و ھاۋتەرىپىن بە پىگە جىاۋازە كانى تىرى سۆشپال مىدىيا دەتوانىن لەم خالانەدا كورتىيان بىكەينەۋە:

۱- ھەرزانى و كەمى تىچون: بە بەراۋرد بەھەموو ئامرازە مىدىيايە كانى تر.

۲- نەبوۋنى سنور: فەيسبوك بەزانىيارىيە كى زۆر بەبى سنورى كەسى، ناۋچەيى، كاتىن بازار كۆرۈنۈش دەكات بۇ ھەموو ئەو كەس و شوپانەي بەكارى دەھىتىن لەناۋچەي جۇگرافى جىاۋاز(ئابدۇلغفار، ۲۰۱۵، ۱۱۲).

۳- گەياندنى پەيام: پەيامە رىكلامى و بازار كۆرۈنۈش بىلەن كۆرۈنۈش كەس فەيسبوك، دەتوانىت لەكاتى بوۋنى ھەلە راست كۆرۈنۈش و گۇرۇپپا تىدار كۆرۈنۈش(مىنىغد و فىنر، ۲۰۲۱، ۳۰).

۴- كارلىك كۆرۈنۈش: فېدباك و ۋەگرتىنى ئاستى رەزىمەندى بەكاربەر لە فەيسبوك، ھىزىكى گەۋرەي راستەۋخۇي ھەيە (الدېمى، ۲۰۱۹، ۱۳۵).

۵- شىۋازى بازار گەرى: فەيسبوك جىاۋاز لەئامرازە كانى تىرى مىدىيا، لەيەككاتدا بەھەموو فۇرمە كان دەتوانىت بازار سازى بىكات.

۶- بوۋرى پەيۋەندى: فەيسبوك بوۋرى كۆمىكەيشنى زىاتر دەپەخسىنىت بۇ پەيامە رىكلامى و بازار كۆرۈنۈش كەس لەنىۋان خاۋەن كالۋا بابەت و بەكار ھىتەران.

۷- فەيسبوك، سەكۆيەكە زىاتر لەھەموو ئامرازە مىدىيايە كانى تر دەتوانىت زانىيارى بىلەن كۆرۈنۈش و بىخاتە بەردەم بەكاربەرەران.

۸- فەيسبوك، جۇرپىكى تىرى بەكاربەرى دروست كۆرۈش كە بەكاربەرى « جىھانىيە » بەبى سنور و بەربەست خىرا لەگەياندن و كەمى لەتچون(ھەمەسەئەيد، ۲۰۲۰، ۷۱-۷۵).

۸- گىرنگى بازار گەرى بۇ دامەزراۋە:

بازار كۆرۈنۈش چەندىن سوۋد و گىرنگى بۇ دامەزراۋە كان ھەيە :

۱- دەبىتە ھۇي فراۋانبوۋن و مانەۋە و بەردەۋامبوۋنى دامەزراۋە لە بازاردا، لەپىگەي ھارىكارى كۆرۈنۈش لە فرۆشتىنى بەرھەمە كاندا (سوۋدان و حداد، ۲۰۰۹، ۴۴)

۲- زانىيارى و لىكۆلئىنەۋە پىۋىست سەبارەت بەو شەمەك و خىزمەتگوزارىيە، كە كۆمەلەگە پىۋىستىيە، دەخاتە بەردەم سەرجەم كارگىرپىيە جىاۋازە كانى دامەزراۋە، دامەزراۋە كان لەبەر پۇشنىيە ئەو زانىيارىيەدا دەتوانىت سىياسەتى خۇي دابىرپىت و برى پىۋىستىيە بەرھەمەپىنان و ئاستى كوالىتى و دىزىنىيە وىستراۋ و كاتە كانى خىستەنەۋە لەگەل نىخە كان دىيارى بىكات و داد پەروەرى لە دابەش كۆرۈنۈش بەرھەمە كاندا بەدەھىتەيىت و لىھاتوۋىيە جىمۇجۇلى گواستەۋە و پاراستىنى ماددە كان بەرزەدە كاتەۋە، بەھۇيەۋە رىگىرى لە خراپوۋنى بەرھەمە كان دەكات (الطاي و اخرون، ۲۰۰۷، ۳۷).

۳- دروست كۆرۈنۈش سەرجاۋەي دارايى پىۋىست بۇ دامەزراۋە بەھەمەبەستى سەرىپىخىست و برەۋدان بە سوۋرى ئابورى كەخۇي لە بەدۋادچوۋن بۇ كەرەستەي خاۋ و فرۆشتىنى و دامەزراۋەنى كارمەندان و ... ھتە دەبىتەۋە (القريوتى، ۲۰۰۹، ۲۳).

۴- بازار كۆرۈنۈش، شوپىن و پىگەي دامەزراۋە لە ناۋ بازاردا دىيارى دەكات .

۵- لىكۆلئىنەۋە و شىكۆرۈنۈش لە تۋانا ماددى و مۇۋىيە كانى دامەزراۋە و شىۋازى پەيۋەندىيە و پىكۆخىستەنە كانى ناۋخۇي

دامه زراوه ده کات .

6- لیکۆلینهوه و شیکردنهوه بۆ بازار و سروشتی پکابهیری و بارودۆخی ئابوری و کۆمه لایه تیی و یاسایی ولات ده کات (ساعده، 2018، 54).

7- تهواوی میکانیزمه کان بۆ به دیهینانی ئامانجی دامه زراوه ئه خاته گهر (الشیخ، 2008، 31).

پینجه م / زانکۆ ناحکومییه کان:

ئهو ناوه نده ئه کادیمانه ده گریته وه که سه ره به وه زاره تی خویندنی بالاو تووژینه وه ی زانستی حکومه تی هه ری می کوردستان، له چوارچیه یه ی پلان و به رنامه ی وه زاره تی خویندنی بالا، په ی ره و پرۆگرامی تایه ت به خویان پشکه ش ده که ن و چه ندین به ش و کۆلیژ له خۆده گرن خاوه نی سه دان فیرخوازی خویندنی بالان (یاسای ژماره 2) ی سالی (2013) تایه ت به زانکۆ تایه ته کانی هه ری می کوردستان-عیراق). زانکۆی نیوده وه لته یی قه یوان، په کیکه له زانکۆ ناحکومییه کانی سه ره به کۆمپانیای مایا بۆ په روه رده و فیرکردن، له لایه ن گروپی کۆمپانیای قه یوان خاوه نده ری تی ده کریت، ئه م زانکۆیه فرانچایزی هه ردوو زانکۆی (UTM,UITM) ی مالیزییه و له سه رناستی جیهان له یزبه ندی هه ره زانکۆ باشه کانی جیهان (univ.edu.iq, 2024)، به هه مان شیوه له به ر پۆشنایی یاسای زانکۆ تایه ته کان که له په رله مانی کوردستان په سه ند کراوه، تا ئیستا (17) زانکۆ و لقی زانکۆیی له شه اره کانی کوردستان کراوه ته وه (وه زاره تی خویندنی بالاو تووژینه وه ی زانستی، 2024).

1- زانکۆی نیوده وه لته یی قه یوان: (میژووی دامه زراندن و ناساندنی کۆلیژو به شه کانی)

زانکۆی نیوده وه لته یی قه یوان سالی 2018 دامه زراوه. که مه سی زانکۆی نیوده وه لته یی قه یوان، ده که ویته به رزاییه کانی سلیمان، ئامانجی سه ره کی زانکۆکه بریتییه له پینگه یانندی نه وه یه ک له ده رچووانی کارامه و بلیمه ت له بواری پسپۆری خویندن و هونه ره نه رمه کانی دیکه ی پنیوست تا له لایه که وه بتوانن سه رکرده یه تی ژیان و کار بکه ن و، له لایه کیشه وه ده رفته ی ده ستخستنی کار یاخود دامه زرانندی کار و پرۆژه ی خویان هه م ئاسان بیه ت و هه م جیه جیه بکه ن. زانکۆی نیوده وه لته یی قه یوان خولیکی ده رچووانی هه یه (2022-2023) که (74) نه وه ی پشکه ش به کۆمه لگا و جیهانی کار کردوو به پروانامه ی نیوده وه لته یی باوه ر پیکراو له سه رتاسه ری جیهان، چونکه زانکۆکه فرانچایزی هه ردوو زانکۆی مالیزی زانکۆی ته کنه لۆجی مالیزیا (UTM) و زانکۆی ته کنه لۆجی مارا (UiTM) ی هه یه و فیرخوازان به ته واوه تی پابه ندن به خویندنی ئه و وانانه ی له و دوو زانکۆیه بۆیان دیاری ده کریت، هاوشیوه ی ئه و فیرخوازانه ی له مالیزی ده خوینن. واته خویندکاره کان ده بنه خویندکاری زانکۆ مالیزییه که و وانه کانیان له زانکۆی نیوده وه لته یی قه یوان، ده خوینن و پروانامه ی زانکۆکانی مالیزییه وه رده گرن. هه ر خویندکاریکیش ده رفته ی ئه وه ی ده بیته وه رزیکی خویندنی له نیو زانکۆ مالیزییه که بخوینن (univ.edu.iq, 2024). بۆ سالی خویندنی (2022 بۆ 2023) ژماره ی فیرخوازانی زانکۆ (520) فیرخوازی هه یه، که دابه شبوون به سه ر (12) به شی زانستیدا، که به شه کانی زانکۆی ته کنه لۆجی مالیزیا (UTM) له زانکۆی نیوده وه لته یی قه یوان بریتین له (5) به ش و ئه وانیش بریتین له: (ئه ندازیاری پرۆگرامسازی، گه شه پیدانی سه رچاوه مروییه کان، تۆره کانی کۆمپیوتهر و سکوریته، ته کنه لۆجیای به رپوه بردن و ئه ندازیاری پزیشکی). هه روه ها به شه کانی زانکۆی ته کنه لۆجی زانکۆی مارا (UiTM) له زانکۆی نیوده وه لته یی قه یوان بریتین له (7) به ش و ئه وانیش بریتین له: (پزیشکی ددان، ده رمانسازی، وینه ی پزیشکی، ته کنه لۆجیای تاقیگه ی پزیشکی، زانستی چاوه، کارگیری کار (کاری نیوده وه لته یی) و ته کنه لۆجیای زانیاری)، (مه له نه بی، چاوپیکه وتن، 2023)

بەشى سىيەم: لايەنى مەيدانى:

۱. راستىي جىگىرى فۆرمى پاپرسىي:

پاش ئەۋەي پىسپۇرانى راگەياندىن، فۆرمەكەيان بىنى چەند تىبىنى و گۆرانكارىيەكيان ئەنجامداۋە تىپادا و دواتر فۆرمەكە لە شىۋەي كۆتايىدا رىكخراۋە و ئامادەكراۋە بۇ كاركردن، بە پىي ھاۋكىشەي راستىي ئەنجامى راپرسى فۆرمەكە بەپىي خىشتەيەي(۱) كە پوونكراۋەتەۋە بەپىۋەرى (كرونباخ الفا) دەكاتە (۰,۹۲۶) كە ئەمەش رىژەيەكى بەرز و زانستىيە ھەرۋەھا گەۋرەترە لە بەھاي (۰,۶۵) ئەمەش ئەۋە دەرئەخات بەھايەكى باش و دروستە، ئاماژەيە بۇ جىگىرى باش لە پىرسىارەكاندا.

خىشتەي (۱) راستى جىگىرى (مقايس كرونباخ الفا)

پىۋەرى گىشتىي	بەھاي جىگىرى (مقايس كرونباخ الفا)
مقايس كرونباخ الفا	0.926

۲. ئەنجامى توژىنەۋەكە:

تەۋەرى يەكەم / زانىارىي بنەپەتى:

يەكەم / زانىارىيە دىموگرافىيەكان

خىشتەي (۲) زانىارىيە دىموگرافىيەكان روون دەكاتەۋە

بىرگە نىر مىن تەمەن	دووبارە بوونەۋەكان	%	رىزبەندى
نیر	112	43.08	2
مىن	148	56.92	1
تەمەن	دووبارە بوونەۋەكان	%	رىزبەندى
20 - 18 ساڭ	129	49.62	1
22 - 21 ساڭ	105	40.38	2
26 - 24 ساڭ	16	6.15	3
زىاتر لە 26 ساڭ	10	3.85	4
بارى ئابوورى لاواز	دووبارە بوونەۋەكان	%	رىزبەندى
لامناۋەند	99	38.07	2
باش	155	59.62	1
شۋىنى جواگرافى ناۋشار	6	2.31	3
دەرەۋەي شار	دووبارە بوونەۋەكان	%	رىزبەندى
ناۋشار	220	84.62	1
دەرەۋەي شار	40	15.38	2
ناۋي بەش/كۆلىژ	دووبارە بوونەۋەكان	%	رىزبەندى
Faculty of Dentistry	75	28.85	1
Faculty of Health Science	40	15.38	4
Faculty of Pharmacy	50	19.23	3
Faculty of Management and Social Science	25	9.62	5
Faculty of Engineering and Computer Sciences	70	26.92	2
كۆي گىشتىي	260	100.0	

خىشتە (۲) زانىبارىيە دىموگرافىيە كان روون دەكاتەۋە و دەردەكەۋىت بەرزترىن ئاستى رەگەز برىتتېيە لە رەگەزى (مى) كە رېژەكە لە (۵۶,۹۲%) رەگەزى (نىر) بەررېژە لە (۴۳,۰۸%) ئەم داتايە دەرىدە خات زۆرتىن فېرخواز لەرەگەزى زانكۆ نېودەۋلەتتى قەيوان لەرەگەزى مېيە، بەراورد بە رەگەزى نىر ھۆكارى ئەۋەش بۇ ئەۋە دەگەرپتەۋە بەشە پزىشكىە كانى زانكۆكە زۆرتىن ژمارە فېرخوازە كانىيان لە رەگەزى (مى) يە . ھەرۋەھا بەشىكى تى زانىبارىيە دىموگرافىيە كان كە پەيوەستە بە دىبارىكردنى تەمەنى فېرخوازان دەردەكەۋىت، بەرزترىن ئاستى تەمەن برىتتېيە لە تەمەنى نىوان (۲۰ - ۱۸ سالى) بەررېژە (۴۹,۶۲%) . ھەرچى ئاستى تەمەنى نىوان (۲۱ - ۲۲ سالى) بەررېژە (۴۰,۳۸%) كە دووم ئاستى تەمەنە، ھەرۋەھا بەررېژە (۶,۱۵%) تەمەنى نىوان (۲۶ - ۲۴ سالى) لە كاتىكدا نىمىن ئاستى تەمەن برىتتېيە لە (زىاتر لە ۲۶ سالى) بەررېژە (۳,۸۵%) . ئەم داتايە ئەۋەمان بۇ رووندەكاتەۋە كە زۆرتىن فېرخوازانى زانكۆكە لە و كەسانەن كەسەرەتاي تەمەنى خويىندى زانكۆيانە و لەقۇناغە كانى خويىندىن دوا نەكە وتوون . بەشىكى تى ئەنجامى خىشتە دىموگرافىيەكە، بۇ رېژە ۋە لىمەدانەۋە بارى ئابورى، دەردەكەۋىت كە زۆرتىن فېرخوازانى ئەم زانكۆيە لە و كەسانەن كە ئاستى ئابورىيان مامناۋەندە و كەمترىنشىيان ئەۋ فېرخوازانەن كە بارى ئابورىيان باشە، بەمشىۋەيە بۇ بژاردە بارى ئابورى (لاواز) ۋە لىمە كان دەكاتە رېژە (۳۸,۰۷%)، رېژە ۋە لىمەدانەۋە بۇ بژاردە بارى ئابورى (مامناۋەند) دەكاتە (۵۹,۶۲%) ھەرۋەھا رېژە ۋە لىمەدانەۋە بۇ بژاردە بارى ئابورى (باش) دەكاتە (۲,۳۱%) . سەبارەت بە شوپنى جوگرافى فېرخوازان، دەردەكەۋىت بەررېژە (۸۴,۶۲%) دانىشتوۋى ناشارن، ھەرۋەھا بەررېژە (۱۵,۳۸%) دانىشتوۋى دەردەۋە شارن، بەۋ پىيەش دەردەكەۋىت كە زۆرتىن فېرخوازانى زانكۆ كە لەۋ خىزانانە كە شارنشىن . سەبارەت بە دابەشبوۋنى بەرتوۋىزى تويۇنەۋەكە بەسەر پىسپورى خويىندىن دەردەكەۋىت، بەررېژە (۶۳,۴۶%) فېرخوازانى (كۆلپىزى زانستە تەندروسىتە كانن)، ھەرۋەھا بەررېژە (۳۶,۵۴%) فېرخوازانى ھەردوۋ پىسپورى (كۆلپىزە كانى بەرپوۋەردن و زانستە مروۋيە كان و ئەندازىبارى و زانستى كۆمپوتەر)ن . داتاكان ئەۋە پىشان دەدەن كە فېرخوازانى زانكۆ نېودەۋلەتتى قەيوان، لە روۋى شوپنى نىشتە جىبوۋن فېرخوازانى شارنشىن و بارى ئابورىشىيان گونجاۋە بۇ خويىندىن لەۋ زانكۆيە لەبەر ئەۋە زانكۆيەكى نېودەۋلەتتى تايەتمەندە و خويىندىن تىيدا بە پارەيە، ۋە زانكۆكەش رەچاۋى خواستى بازارى كارىكردوۋە لە پىكردنەۋە پىداۋىستىيە كان لە رىگەي كىردنەۋە سى كۆلپىزى پزىشكى؛ فېرخوازانىش دەرفەتتى دۆزىنەۋە زىاترى ھەلى كار لەۋ بەشانە دەبىننەۋە كە خويىندى پزىشكىن .

خىشتە (۳) روونى دەكاتەۋە (تۆرەكۆمە لايەتتېيە كان بە كارئەھىتت)

پرگە	نەخپىر	كەم	زۆر	كۆى گىشتى
دووبارە بوونەۋە كان	15	76	169	260
%	5.77	29.23	65.00	100.0
رىزبەندى	3	2	1	1 - 3
ئامرازە ئامارىيە كان	ناۋەندە ژمارە يى (Mean)	لادانى پىوانەي (S.D)	گرنگى رىژە يى (RI)	ئەنجام (Result)
	2.59	0.59	86.33	زۆر
پىۋەرى لىكارت بۇ (3) بژاردە يى : (۱,۰ - ۱,۶۶ : نەخپىر) , (۱,۶۷ - ۲,۳۳ : كەم) , (۲,۳۴ - ۳,۰۰ : زۆر)				
ۋە لىمەكەشت (نەخپىر) ە لەبەر كام لەم ھۆكارانە تۆرەكۆمە لايەتتېيە كان بە كارناھىتت				
پرگە	دووبارە	%	رىزبەندى	

1	26.67	4	چونكه كاتم نىيە
2	20.00	3	تىچوۋى بەكارھىتانى ئىنتەرنېت زۆرە
3	13.33	2	حەزم بەتۆرە كۆمەلەيەتتەكەن نىيەۋە پەيوەندى رووبەروو بەباشتر دەزانم
2	20.00	3	بەپىيوستى نازانم و نامەۋىت ئالودەى بىم
2	20.00	3	زىاتر بەكارى خويىندىن و خويىندەۋە سەرقالم
100.0		15	كۆى گىشتى

خىشتەى (۳) روونى دەكاتەۋە (ئايا تۆرەكۆمەلەيەتتەكەن بەكارئەھىتىنى ،) دەردەكەۋىت كە رېژەى ۋەلامدانەۋە بۇ بىزاردەى (نەخىر) دەكاتە (۵,۷۷%) لە كاتىكدا بەرېژەى (۱۳,۳۳%) ھۆكارەكەى دەگەرېنەۋە بۇ (حەزم بەتۆرە كۆمەلەيەتتەكەن نىيەۋە پەيوەندى رووبەروو بەباشتر دەزانم) ھەرۋەھا بەرېژەى (۲۶,۶۷%) ھۆكارەكەى دەگەرېنەۋە بۇ (كاتم نىيە)، رېژەى ۋەلام دانەۋە بۇ بىزاردەى (كەم) دەكاتە (۲۹,۲۳%) ھەرۋەھا رېژەى ۋەلام دانەۋەى بۇ بىزاردەى (زۆر) دەكاتە (۶۵,۰۰%). لەكاتىكدا ناۋەندى ژمارەى كىشكرائو (الوسط الحسايى الموزون - Weight mean) برىتتە لە (۲,۵۹) كە دەرىدەخات ئەنجامى ئەم پرسىيارە لە لايەن بەرتوئىزانەۋە كە بەگۆرەى (مقايسى لىكات التلاى) ئەنجامى دەكاتە (زۆر) ھەرۋەھا كە گرنگى رېژەكەشى (Relative Important) بۇ ئەم پرسىيارە لە لايەن بەرتوئىزانەۋە دەكاتە (۸۶,۳۳%) ھەرۋەھا لادانى پىوانەى دەكاتە (۰,۵۹).

خىشتەى (۴) روونى دەكاتەۋە كام لەم جۆرانەى تۆرەكۆمەلەيەتتەكەن بەكارئەھىتىت:

(دەتوانىت زىاد لە بىزاردەىك ھەلېژىرېت)

رېزبەندى	%	دووبارە بوونەۋەكان	بەرگە
4	12.09	121	فەيسبووك
2	17.58	176	سناپ چات
1	21.88	219	ئىنستاگرام
8	3.10	31	لىنكىدېن
3	17.38	174	يوتىوب
7	5.49	55	توتەر
5	11.39	114	تىك توك
9	1.80	18	سرىدز Threads
6	9.29	93	تلىگرام
	100.0	1001	كۆى گىشتى

خىشتەى (۴) ئەۋە روونەدەكاتەۋە، كە بەرتوئىزان جۆرە جىاۋازەكانى تۆرە كۆمەلەيەتتەكەن بەكارئەھىتىن، ئەنجامەكان ئەۋە دەردەخەن كە بەرزترىن رېژەى بەكارھىتانى تۆرە كۆمەلەيەتتەكەن لەلايەن فېرخاۋازانەۋە تۆرې كۆمەلەيەتتەكى ئىنستاگرام، بەرېژەى (۲۱,۸۸%)، پلاتفۆرمى فەيسبووك، كە نەۋنەى ۋەگىراۋى تۆرې كۆمەلەيەتتەكەنە لەناۋ

تۆپىنەۋەكەدا، ئاستى چوارەمى رېزبەندىيەكەى بەردەكەۋىت لەچاۋ پلاتفۆرپمەكانى تر كە لەلايەن فېرخوازانى زانكۆى ئىۋدەۋلەتتى قەيوان، بە كارئەھىتەن كە دەكاتە رىژەى(۱۲،۰۹) بەرتوئىژان، ھەرۋەھا بەرىژەى (۱۷،۳۸) فېرخوازان تۆپى كۆمەلەتتى (يوتوب) بە كارئەھىتەن. جىاۋازى رىژەى بەكارھىتەننى تۆپە كۆمەلەتتىيەكان دەگەرپتەۋە بۇ ئەۋەى كە ژمارەيەكى زۆرى بەرتوئىژان لەرەگەزى مېيە، ۋەك لەخشتەى(۲) روونكراۋەتەۋە و دەرىدەخات ئەۋ فېرخوازانى لەرەگەزى مېن زىاد لە سەكۆپەكى تۆپە كۆمەلەتتىيەكان بەكار دەھىتەن. خشتەى(۴) ۋەلامى (۲۴۵) بەرتوئىژ بەپىنى پىۋەرى لىكارتى سى بۇرادەى شىكارى بۇ كراۋە، لەبەر ئەۋەى لە (۳۶۰) فۆرپمە پركراۋە گەرپىنراۋەكان(۱۵) فۆرپمىان لەۋەلامى بەرتوئىژان بە(نەخىر) بوۋە واتە پرسىارى تايەت بەگۇراۋەكان و گرىمانەكان نايان گرىتەۋە و ناتوانن جوابى پرسىارەكانى تر بدەنەۋە، ئەم رىژەيەش بەسەر خشتەكانى دواترى ۋەلامى بەرتوئىژاندا جىبەجى كراۋە.

تەۋەرى دوۋەم: پرسىارەكانى پەيۋەست بە بەكارھىتەننى تۆپە كۆمەلەتتىيەكان:

خشتەى (۵) روونى دەكاتەۋە (كارلىكى فېرخوازان لەگەل بەركەۋتەننىان بە تۆپە كۆمەلەتتىيەكانى زانكۆ)

بەرگە	نەخىر ژ	تارادەيەك ژ	بەلنى ژ	ناۋەندە ژمارەى	لادانى پىۋانەى	گرنگى رىژەى	ئەنجام
	%	%	%	Mean	S.D	RI	Results
ئايان تۆپە كۆمەلەتتىيەكانى زانكۆى ئىۋدەۋلەتتى قەيوان، لە رووى بازاركارىيى خويىندەۋە توانوبەتتى لەئاست خواستى تۆى فېرخوازادابىت.	33	131	81	2.20	0.65	73.33	تارادەيەك
ئايان متمانەت بە تۆپە كۆمەلەتتىيەكانى زانكۆ، ھەيە لەگەياندىنى پەيامەكانى بوارى بازاركارىيى خويىندن دا.	34	110	101	2.27	0.69	75.67	تارادەيەك
ھەلمەتەكانى تۆپە كۆمەلەتتىيەكان، كارىگەرىيان لەسەرت ھەبوۋە لەگۇرىنى بوچوۋنەكانت بەرامبەر بەزانكۆ نا حكومىەكان .	65	126	54	1.96	0.70	65.33	تارادەيەك
كارلىكى پاستەۋخۆ لەگەل بابەتەكانى ناۋ تۆپە كۆمەلەتتىيەكانى زانكۆى ئىۋدەۋلەتتى قەيوان دەكەيت.	56	120	69	2.05	0.71	68.33	تارادەيەك
	22.86	48.98	28.16				
كۆى گشتىيى	188	487	305	۲،۱۲	۰،۶۹	۷۰،۶۷	تارادەيەك
	19.18	49.69	31.12				

پىۋەرى لىكارت بۇ (3) بۇرادەىيى : (۱،۰ - ۱،۶۶) نەخىر ، (۱،۶۷ - ۲،۳۳) تارادەيەك ، (۲،۳۴ - ۳،۰۰) بەلنى

خشتەى(۵) ۋەلامى پرسىارەكانى پەيۋەست بە (بەكارھىتەننى تۆپە كۆمەلەتتىيەكان و كارلىكى فېرخوازان لەگەل بەركەۋتەننىان بە تۆپە كۆمەلەتتىيەكانى زانكۆ) روون دەكاتەۋە و دەردەكەۋىت: كە رىژەى ۋەلام دانەۋەى بۇ بۇرادەى (نەخىر) دەكاتە (۱۹،۱۸) ، رىژەى ۋەلامدانەۋەى بۇ بۇرادەى (تارادەيەك) دەكاتە (۴۹،۶۹) ھەرۋەھا رىژەى

ۋەلامدانەۋەى بۇ بىژاردەى (بەلئ) دەكاتە (۳۱,۱۲٪) لە كاتىكدا ناۋەندى ژمارەى كىشكراۋ (الوسط الحسابى الموزون - Weight mean) برىتپىيە لە (۲,۱۲) كە دەرىدە خات ئەنجامى ئەم پرسىيارە لە لايەن بەرتوئىژانەۋە كە بەگۆيرەى (مقايسى لىكات الثلاثى) ئەنجامى دەكاتە (تارادەيەك) ھەرۋەھا لادانى پىوانەى دەكاتە (۰,۶۹). كەواتە بەپىيى ۋەلامى بەرتوئىژان دەردەكەۋىت كە گرنگى رىژەپىيەى (Relative Important) بۇ ئەم پرسىيارە لە لايەن بەرتوئىژانەۋە دەكاتە (۷۰,۶۷٪). بە خوئىندنەۋەى ئەم رىژانە ئەۋەمان بۇ دەردەكەۋىت كە ئاستى ۋەلامى (تارادەيەك) لە لايەن فىرخوزان كارلىك و بەركەۋىتىيان لەگەل پۇستەكانى تۆرەكۆمەلەيەتپىيەكانى زانكۆى ئىۋدەۋلەتپىيە قەيوان، نىشانەدات كە ئاستىكى مامناۋەندە و فىرخوزان كارلىك و گرنگىيان ۋابەستەى تۆرەكۆمەلەيەتپىيەكانى زانكۆ نەبوۋە.

تەۋەرى سىپەم: بۇچوۋى فىرخوزان و تىگەيشتىيان لەشپوزى بازاركارىي، لەرپىگەى تۆرەكۆمەلەيەتپىيەكان و ئاشنابونيان بە كۆلىژ و بەشەكانى زانكۆى ئىۋدەۋلەتپىيە قەيوان:

خىشتەى (۶) روۋنى دەكاتەۋە

(بۇچوۋى فىرخوزان و تىگەيشتىيان لەشپوزى بازاركارىي، لەرپىگەى تۆرەكۆمەلەيەتپىيەكان و ئاشنابونيان بە كۆلىژ و بەشەكانى زانكۆى ئىۋدەۋلەتپىيە قەيوان).

ئەنجام	گرنگى رىژەپى	لادانى پىوانەى	ناۋەندە ژمارەپى	لەگەلىدام	پىلاپىنم	لەگەلىدام	بىرگە
Results	RI	S.D	Mean	%	%	%	
لەگەلىدام	83.00	0.69	2.49	147	70	28	بابەتەكانى بازاركارىي خوئىندن لە تۆرەكۆمەلەيەتپىيەكان، ھۆكاربوون لە زىادبونى كارايم بۇ ئاشنابوون بە كۆلىژ و بەشەكان.
بىنلايەنم	74.33	0.83	2.23	119	63	63	زانبارىي لەسەر شپوز و وردەكارى خوئىندن لە تۆرەكۆمەلەيەتپىيە جياۋازەكانى زانكۆ ۋەردەگرم.
بىنلايەنم	67.00	0.80	2.01	80	88	77	گفتوگۆكردن و ئالوگۆرکردن بىرورا سەبارەت بە بابەتەكانى خوئىندىي بالالا لە رىگەى تۆرەكۆمەلەيەتپىيەكان دەكەم.
بىنلايەنم	77.00	0.82	2.31	132	57	56	تۆرەكۆمەلەيەتپىيەكان كارىگەرىيان ھەبوۋە لەپىدانى زانبارىي پىۋىست لە بوارە جياۋازەكاندا، بۇ پىركردنەۋەى پىنداۋىستپىيەكانى فىرخوز.
بىنلايەنم	60.00	0.79	1.80	57	81	107	تۆرەكۆمەلەيەتپىيەكانى زانكۆى ئىۋدەۋلەتپىيە قەيوان لە ئاست خواستى فىرخوزادا نەبوۋە.
				23.27	33.06	43.67	

بىئلايەنم	60.33	0.82	1.81	63	73	109	تۆرە كۆمەلەيە تىيە كان، نە بوونە تە ھۆكارىكى باش بۇ گەشە كوردن و پىشخستنى كايەى رۆشنىبىرى فېرخوازىم.
				25.71	29.80	44.49	
بىئلايەنم	59.67	0.80	1.79	57	80	108	تۆرە كۆمەلەيە تىيە كان گرنكى بە بابە تە ناوخۆيە كانى خويندىنى بالآ نادەن.
				23.27	32.65	44.08	
بىئلايەنم	67.67	0.77	2.03	75	102	68	كەسانى نىزىك و ھاۋرىكانم ھاندە دەم بۇ گرنكىدان بە بابە تە بازاركارىيە كانى، تۆرە كۆمەلەيە تىيە كانى زانكۆ.
				30.61	41.63	27.76	
بىئلايەنم	63.00	0.83	1.89	72	73	100	تۆرە كۆمەلەيە تىيە كان بە تاييەت فەيسبووك، ئاستى ھۆشيارى خويندىن بىر زىكردومە تە ۋە.
				29.39	29.80	40.82	
بىئلايەنم	67.33	0.82	2.02	84	82	79	بە شىكى زۆر لە ۋە ھەۋال و بابە تە بازاركارىيە كانى خويندىن، كە بلآۋ دە كرئە ۋە ناراست و نادروست و پىچە ۋانەى واقىچە كەن.
				34.29	33.47	32.24	
بىئلايەنم	68.33	0.83	2.05	90	77	78	بابە تى بازاركارىيە خويندىن لە تۆرە كۆمەلەيە تىيە كان سەرنجىم راناكىشن.
				36.73	31.43	31.84	
بىئلايەنم	76.67	0.82	2.30	131	57	57	بە كارھىننى تۆرە كۆمەلەيە تىيە كان گۆرانكارىيان لە بىر كوردنە ۋە جىھان بىننىمدا كوردوۋە.
				53.47	23.27	23.27	
بىئلايەنم	58.67	0.81	1.76	58	69	118	تۆرە كۆمەلەيە تىيە كان، رۆلىان لە دروست كوردنى پەيوەندى كۆمەلەيە تىيە فېرخوازاندا نە بوۋە.
				23.67	28.16	48.16	
بىئلايەنم	77.00	0.79	2.31	126	70	49	تۆرە كۆمەلەيە تىيە كانى زانكۆ، ھۆكارىكىن بۇ دەرخست و ناساندنى تۋانكانى فېرخوازان.
				51.43	28.57	20.00	
بىئلايەنم	71.00	0.83	2.13	102	73	70	لە ناو تۆرە كۆمەلەيە تىيە كاندا، فەيسبووك دىيارترىن تۆرە بۇ بازاركارىيە لە لايەن زانكۆى نىۋە ۋەلە تىيە قەيوان.
				41.63	29.80	28.57	
بىئلايەنم	70.33	0.84	2.11	101	71	73	زانكۆى نىۋە ۋەلە تىيە قەيوان، پلانى سالانەى خۆيان لە رىگەى تۆرە كۆمەلەيە تىيە كان بە ۋە رگرە كانى دە گەيەنن.
				41.22	28.98	29.80	
بىئلايەنم	75.33	0.77	2.26	113	83	49	زانكۆى نىۋە ۋەلە تىيە قەيوان، پروگرامە كانى خويندىن ۋە ك بەرھەمىك لە بازاركارىيە مىدىيى بە كارئە ھىنن.
				46.12	33.88	20.00	

لەگە ئىدام	83.00	0.73	2.49	156	54	35	تۆرە كۆمەلەيە تىببە كان رۆلى گرنگيان ھەيە لە بىلا كوردنەۋە چالاكىيە كانى فېرخوازاندا.
				63.67	22.04	14.29	
بىلەنم	69.98	0.80	2.10	1763	1323	1324	كۆي گىشتىي
				39.98	30.00	30.02	

پىئورە لىكارت بۇ (3) بىزاردەيى : (۱,۰ - ۱,۶۶ : لەگە ئىدامىم) , (۱,۶۷ - ۲,۳۳ : بىلەنم) , (۲,۳۴ - ۳,۰۰ : لەگە ئىدام)

خىشتەي (۶) روونى دەكاتەۋە كە تاچەند(تۆرە كۆمەلەيە تىببە كان رۆلىيان ھەبوۋە لە دروستكردنى كارىگەرى لەسەر فېرخوازان و بىلا كوردنەۋە چالاكىيە كانىيان و زىادكردنى مەرىفەيان لەرېگاي بابەتە كانى بازاركارىيى خويىندەۋە): دەردەكەۋىت كە رېژەي ۋە لىمدانەۋە بۇ بىزاردەيى (لەگە ئىدامىم) دەكاتە (۳۰,۰۲)%. رېژەي ۋە لىمدانەۋە بۇ بىزاردەيى (بىلەنم) دەكاتە (۳۰,۰۰) % ھەروھە رېژەي ۋە لىمدانەۋە بۇ بىزاردەيى (لەگە ئىدام) دەكاتە (۳۹,۹۸) % لە كاتىكدا ناۋەندى ژمارەي كىشكراۋ (الوسط الحسابى الموزون - Weight mean) بىرېتېيە لە (۲,۱۰) كە دەرىدە خات ئەنجامى ئەم پىرسىارە لە لايەن بەرتوئىزانەۋە بەگوئىرى (مقايىسى لىكات التلائي) ھە ئەنجامى دەكاتە (بىلەنم) ھەروھە كە گرنگى رېژەيە كەشى (Relative Important) بۇ ئەم پىرسىارە لە لايەن بەرتوئىزانەۋە دەكاتە (۶۹,۹۸) % ھەروھە لادانى پىئوانەي دەكاتە (۰,۸) ئەمەش ئەۋە دەردە خات كە جىاۋازى ۋە لىمدانەۋە بەرتوئىزان لەنېۋان ھەر سى بىزاردەكە دا نىكەن لەيەكەۋە و جىاۋازىيەكى ئەۋتۆ بەدى ناكىرت كە كارىگەرىيەت بە بازاركارى خىزمەتگوزارىيە كانى زانكۆي نىۋەدەۋەلەتتى قەيۋان، كە ۋەك ئامرازىكى گرنگ پىشتى پىيى بەستوۋە بۇ گەياندى دىدگاي زانكۆكە و راكىشانى فېرخوازان.

تەۋەرى چوارەم: (پەيوەندىي و رۆلى) تۆرە كۆمەلەيە تىببە كان لە بازاركارىيى زانكۆ ناھكومىيە كاندا- فەيسبووك
گرىمانەي يەكەم: پەيوەندىي نىۋان تۆرە كۆمەلەيە تىببە كان لە بازاركارىيى زانكۆ ناھكومىيە كاندا- فەيسبووك

خىشتەي (۷)

پەيوەندىي نىۋان تۆرە كۆمەلەيە تىببە كان لە بازاركارىيى زانكۆ ناھكومىيە كاندا- فەيسبووك، بەنمۇنە، روون دەكاتەۋە.

لە بازاركارىيى زانكۆ ناھكومىيە كاندا		كۆرۈۋە كان
ئاستى بەلگەدارى (الدالة الاحصائية) (P-value)	پەيوەندى (الارتباط)	
0.000	0.478	تۆرە كۆمەلەيە تىببە كان
< 0.05		

: پەيوەندى ئامازەيى ئامارى نىە لە نىۋان تۆرە كۆمەلەيە تىببە كان لە بازاركارىيى زانكۆ ناھكومىيە كاندا

: پەيوەندى ئامازەيى ئامارى ھەيە لە نىۋان تۆرە كۆمەلەيە تىببە كان لە بازاركارىيى زانكۆ ناھكومىيە كاندا

خىشتەي (۷) پەيوەندى نىۋان تۆرە كۆمەلەيە تىببە كان لە بازاركارىيى زانكۆ ناھكومىيە كاندا روون دەكاتەۋە: دەردەكەۋىت پەيوەندىيەكى راستەۋانەي لاۋازى ئامارى ھەيە لە نىۋان(تۆرە كۆمەلەيە تىببە كان لە بازاركارىيى زانكۆ ناھكومىيە كاندا)، كە بەھاكەي دەكات (۰,۴۷۸). ۋەك ئامازەيى بۆكراۋە، پەيوەندىيەكى بەلگەدارە لەبەر ئەۋەي (ئاستى بەلگەدارى -P-value) بچوكتە لە بەھاي (۰,۰۵)، كەۋاتە قېۋلى گرىمانەي () دەكەين و رەفىزى گرىمانەي () دەكەين.

كەۋاتە لە ئەنجامى بەدەستھاتوۋى ۋەلامى بەرتوئىزان كە ژمارەيان(۲۴۵) فېرخوازە لەكۆي (۲۶۰)بەرتوئىز چۈنكە (۱۵) فېرخوازىيان بە ۋەلامى نەخىر تۆرە كۆمەلەيە تىببە كان بەكارناھىتن، ئەۋە دەر ئەكەۋىت(تۆرە كۆمەلەيە تىببە كانى زانكۆي نىۋەدەۋەلەتتى قەيۋان، رۆلىيان ھەيە لە بازاركارىيى خىزمەتگوزارىيە كانى خويىندەۋەلەتتى بەلام ئەۋ رۆلە بۇ بازاركارىيى خويىندى

زانكۆ قەيوان، پەيۋەندىيە كى لاۋازە و ۋەك پىۋىست كارىگەرى نەبۋە.

خىشەى (۸) روونى دەكاتەۋە بەھاي پەيۋەندى گۆراۋەكان (قىمە معامل الارتباط)

بەھاي پەيۋەندى	ئەنجامى پەيۋەندى	بەھاي پەيۋەندى	ئەنجامى پەيۋەندى
۰,۱ بۇ ۰,۴۹	پەيۋەندىيە كى راستەۋانەى لاۋازە	۰,۱- بۇ ۰,۴۹	پەيۋەندىيە كى پىچەۋانەى لاۋازە
۰,۵ بۇ ۱,۰	پەيۋەندىيە كى راستەۋانەى بەھىزە	۰,۵- بۇ ۱,۰	پەيۋەندىيە كى پىچەۋانەى بەھىزە

۲- رۆلى تۆرەكۆمەلایەتییەكان لە بازاركارى زانكۆ ناھكومىيەكاندا- فەيسبوك

گريمانەى دوۋەم: رۆلى تۆرەكۆمەلایەتییەكان لە بازاركارى زانكۆ ناھكومىيەكاندا- فەيسبوك

خىشەى (۹) روونى دەكاتەۋە رۆلى تۆرەكۆمەلایەتییەكان لە بازاركارى زانكۆ ناھكومىيەكاندا- فەيسبوك

ANOVA Table (F-test)		معامل التحديد	ثاستى بەلگەدارى	تاقىکردنەۋەى ت	المعلات B	نودج Model
بەھاي تاقىکردنەۋەى ف	د ر جە ا لحر يە					
قىمە F	D.F	R ²	.Sig (الداله)	T (اختبار) T-test		
71.942	1	0.228	0.009	2.675	0.352	جىگىر (ثابت)
(الداله) .Sig	243		0.000	8.482	0.841	تۆرەكۆمەلایەتییەكان

: تۆرەكۆمەلایەتییەكان رۆلىان نىە لە بازاركارى زانكۆ ناھكومىيەكاندا.

تۆرەكۆمەلایەتییەكان رۆلىان ھەيە لە بازاركارى زانكۆ ناھكومىيەكاندا.

خىشەى (۹) روونى دەكاتەۋە (رۆلى تۆرەكۆمەلایەتییەكان لە بازاركارى زانكۆ ناھكومىيەكاندا- فەيسبوك)، لە رىگەى مۆدىلى (Regression Model)، بەگوئىرەى بەھاي تاقىکردنەۋەى، ف (ANOVA Table -F-Test): روونى دەكاتەۋە ئەم داتايە گونجاۋە بۇ مۆدىلى (Regression Model) چونكە ئاستى بەلگەدارى (Sig). بچوكتە لە ئاستى بەلگەدارى (مستوى المعنوي) ى (۰,۰۵). بە گوئىرەى (تاقىکردنەۋەى ت) بۇ (تۆرەكۆمەلایەتییەكان) دەكاتە (۸,۴۸۲) ھەرۋەھا بەھاي ئاستى بەلگەدارى (۰,۰۰۰) دەردەكەۋىت (تۆرەكۆمەلایەتییەكان) (رۆلىان ھەيە) لە بازاركارى زانكۆ ناھكومىيەكاندا) لەبەر ئەۋەى ئاستى بەلگەدارى (Sig). بچوكتە لە (۰,۰۵)، كەۋاتە قبولى گريمانەى () دەكەين و رەفزی گريمانەى () دەكەين. ھەرۋەھا بەگوئىرەى بەھاي (معامل التحديد R²-) كە دەكاتە (۰,۲۲۸) واتە بەرئىزەى (۲۲,۸٪) ئاستى (تۆرەكۆمەلایەتییەكان) رۆلىان ھەيە لەسەر (بازاركارى زانكۆ ناھكومىيەكاندا)، بەۋاتايەكى تر (تۆرەكۆمەلایەتییەكان) بە رىزەى (۲۲,۸٪) رەنگدانەيان ھەيە (لە بازاركارى زانكۆ ناھكومىيەكاندا). ئەم ھاۋكىشەيە ئەۋە رووندەكاتەۋە، كە تۆرى كۆمەلایەتییە فەيسبوكى زانكۆ نىۋدەۋلەتییە قەيوان؛ رۆلى ھەيە لە بازاركارى دا ئەگەرچى بەپىتى ئەنجامى خىشەى (۹) دەردەكەۋىت رۆلەكە لاۋازە، چونكە رىزەى بەدەستھاتوۋى ديارىكراۋى ئەۋ رۆلە كەمترە لە ۲۵٪ ۋەلامى بەرتۋىزان.

ئەنجام:

پاش خستنه پروو و شىكردنه وهى ئەنجامه كانى توپژينه وه كه، توپژهر گه يشتووه به چەند دەرئەنجامىك ئەمانهى خواره وه گرنگترينين:

۱. فېرخوازانى زانكۆى نپوده وه له تىي قه يوان، له رووى تەمەنه وه زۆرترييان ئەوانەن كه دەستپىكى قۇناغى خویندى زانكۆيانە و دوانه كه وتوون له خویندن.

۲. له رووى بارى داراييه وه فېرخوازانى زانكۆى نپوده وه له تىي قه يوان، لهو خېزانان كه بارى ئابوريان مامناوئەندە، ههروهه زياترييان له نيشته جيپووانى سەنتەرى شارى سليمانين و ئەو پسپۆريانه يان هەلبەزاردوو كه سەر به كۆلپژە پزىشكويه كانن.

۳. فېرخوازانى زانكۆى نپوده وه له تىي قه يوان، به شپوه يه كى گشتى تۆره كۆمه لايه تىيه جياوازه كان به كار دەهينن. به لام به پله يه كه م ئىنستاگرام و به پله ي دووم سناپ چات و به پله ي سىيەم يوتوب و به پله ي چوارەم فەيسبووك دىت. ۴. ئەو بابەت و پرۆگرام و ريكلامانه ي له شپوه ي پۆستى فيديو، فۆتۆ، گرافيك، دەق، كه زانكۆى نپوده وه له تىي قه يوان، له تۆرى كۆمه لايه تىي فەيسبووك، بلايانكردۆتە وه وه ك پيويست نەتوانراوه كاريگەرى له سەر فېرخوازان دروست بكرىت له رووى بازاركارىيه وه.

۵. راده ي كارلىك و بهرکه وتنى فېرخوازان بۆ پۆسته كانى تۆره كۆمه لايه تىيه كانى زانكۆى نپوده وه له تىي قه يوان، رپژه يه كى مامناوئەندە و به ناستىكى بهرز كاريگەرى نەبووه له بازاركارىي خویندىندا.

۶. به پىي شىكارىيه كان په يوه ندىيه كى ئامارى به لگه دارى راسته وانەى لاواز هه يه له نپوان تۆرى كۆمه لايه تىي فەيسبووك له بازاركارىي زانكۆى نپوده وه له تىي قه يوانى ناحكوميدا.

راسپارده:

۱. زانكۆى نپوده وه له تىي قه يوان، جگه له گرنيان به بازاركارىي له رپگه ي تۆره كۆمه لايه تىيه جياوازه كان، پيويسته زياتر گرنگى به په يوه ندى راسته وخۆى نپوان دامه زراوه كه وه فېرخوازان بدات.

۲. تۆرى كۆمه لايه تىي فەيسبووكى زانكۆى نپوده وه له تىي قه يوان، كاريگه رىيه كى لاوازي له سەر فېرخوازان هه يه، بۆيه پيويست ده كات زانكۆكه شپوازي ناوه رۆكى بازاركارىي خویندن به پىي خواستى فېرخوازان بگونجىنپت.

۳. له رووى بازاركارىيه وه زانكۆى نپوده وه له تىي قه يوان، لىكۆلىنە وه بكات له سەر گرنگى ئەو ئامپازانه ي كاريگه رىيان له سەر فېرخوازان هه يه و زياتر سەرنجيان راده كىشپت.

پيشنياز:

- تۆره كۆمه لايه تىيه كان به گشتى و فەيسبووك به تايه تى به رده وام له نوپكردنه وه دان و سالانه تازه گه ريان تيدا ده كرىت، بۆيه توپژهر پيشنياز ئەكات توپژهرانى تر توپژينه وه له سەر جۆره كانى ترى تۆره كۆمه لايه تىيه كان بكەن و تىكەل به زانسته كانى تريان بكەن وه ك بوارى بازرگانىي، پهروه رده و فېركردن، ئابورىي و گه شتووگوزار.

- ههروهه ئەو توپژينه وانەى لهو بوارى بازاركارىي و تۆره كۆمه لايه تىيه كان كراون بۆ خزمەتى كەرتى گشتى و تايه تى سوديان لپوه ربگيرپت و له شپوه ي كىتب به زمانى كوردى چاپكرپن له پيناو زياتر ده وه له مەندكردى سەرچاوه ي كىتبخانه ي كوردى.

- دامەزرادەكان بايەخ و تايەتمەندى پىگە جياوازهكانى تۆرە كۆمەلايەتتبهكان زياتر له بهرچاوبگرن و بوارى بازاركارىي خزمەتگوزارىيەكان به شيوەى زانستيانە و دروست بهكاربهيئن.

The Role of Facebook in Private Universities Marketing: a Case Study of Qaiwan International University

Abstract

Facebook, as one of social media platforms, has a noticeable significance since it was launched. Facebook has been used by many companies, establishments, giant business firms and companies, and private universities worldwide in their marketing strategies. This thesis, entitled ‘The Role of Facebook in Private Universities Marketing: a Case Study of Qaiwan International University’ studies marketing methods to point out how effective Facebook is in providing a more obvious identification for universities (here Qaiwan international University), and in informing students and applicants about the university’s programs and curriculum. This research is a scientific attempt to identify the relationship between (Facebook as a social media platform) and the marketing process of private universities. The study adapts a descriptive statistical method to obtain robust data by utilizing questionnaire distribution as a reliable data collecting procedure. To collect the data Likert’s three-option scale is used. The questionnaire form consists of three sections, embracing ۲۹ items. Another part of the questionnaire form is designed to obtain general information from other samples. Out of ۵۲۰ students for the academic year ۲۰۲۳-۲۰۲۲, ۳۰۰ students from five faculties of Qaiwan International University received printed copy of the questionnaire, out of which ۲۶۰ filled-out forms were collected and used in the data analysis and the discussions. According to the analysis and discussions of the collected data, the researcher found out that ۱۲,۹% of Qaiwan International University students use Facebook social media platform. However, there is a weak statistical relationship between the students and Qaiwan International University marketing impact in their decision to pursue their academic study.

Keywords: Qaiwan International University, Marketing Strategies, Social Media, Facebook

سەرچاوەكان

يەكەم: سەرچاوە كوردىيەكان

١/ كتیب:

حەمە سەعید، پ.ی.د. نەزاکەت حسیین، بازارکاری و بازارکاری میدیایی، چاپخانەى کارۆ، چاپى يەكەم، سالى چاپ، ۲۰۲۰.

سلیمان، لەیلا محەمەد، بازارکاری، چاپخانەى كۆشكى سەرا، چاپى يەكەم، ۲۰۲۰.
محەمەد، ئاریان، کاریگەرى سۆشیال میدیا لەسەر دروستکردنى وینەى زەینى، توێژینە وەهەكى ھاوبەشى رێكخراوى گەشەپێدانى مەدەنیەت CDO و سەنتەرى میترو، لەكتیبىكدا چاپکراوه بەناونیشانى، پلنگى سەرکاغەز، ۲۰۲۰.
سلیمان، لەیلا محەمەد، بازارکاری، چاپخانەى كۆشكى سەرا، چاپى يەكەم، ۲۰۲۰.
عەلى، نەهرۆ، بازارکاری، هەولێر، نوسینگەى تەفسییر، ۲۰۱۶.
ئەردەلانى، ئەرسەلان، ۲۰۱۱، فەیسبووک بۆ هەمووان، سلیمانى: چاپخانەى گەنج.

٢/ توێژینە وەهەكان:

۷. شوانى، هیمن ئەمین جەلال، مەترسییەكانى پراگەیاندىن لەسەر ئاسایشى كۆمەلایەتیى، تۆرى كۆمەلایەتیى فەیسبووک بە نموونە، توێژینە وەهەكى مەیدانییە لە شارى هەولێر، نامەى ماستەر، زانکۆى سەلاحەدىن، هەولێر، ۲۰۲۰.

۸. مستەفا، جەمیل، د.رێبەر گۆران، م.ی. پاقى، پەيوەندى ژنانى كورد بەوینەى سێلفى لەسەر تۆرى بەیەكگەشتنى كۆمەلایەتیى، توێژینە وەهەكى وەسفییه، گۆڤارى زانکۆى راپەرین، ژمارە ۶، خولى، ۳، ۲۰۱۶.

۹. مورا، یادگار، دەشتى، هێرش رەسول، عەلى محەمەد، عەلى رەشىد، رۆلى (فەیسبوک) لە بلاوکردنە وەهەى هۆشیاری دەربارەى (كۆرۆنا) لە هەریمی كوردستاندا (توێژینە وەهەكى مەیدانییە)، گۆڤارى زانکۆى گەرمیان، ژمارە (۱)، خولى (۷) بەهاری، ۲۰۲۰.

۱۰. محەمەد شێركۆ جبار، ۲۰۱۹، مامەلەى سۆشیال میدیای كەنالە ئاسمانییهكان لە پرومۆلكردنى پرسە سیاسیهكانى هەریمی كوردستاندا- توێژینە وەهەكى روویویى ناخنشیکارییه. سلیمانى: گۆڤارى زانکۆى سلیمانى بەشى (B) زانستە مرۆڤایەتییهكان (۵۹) ۳۶۶-۳۴۹.

دووهم: سەرچاوەكان بەزمانى عەرەبى:

١/الکتاب:

۱۱. عزام، د.زکریا احمد، الاخرون، مبادئ التسويق الحديث بين النظرية والتطبيق، عمان، دار الميسره، ۲۰۰۹.
۱۲. الطائي، حميد و اخرون، الاسس العلمية للتسويق الحديث، عمان، دار الياوزي العلمية للنشر و التوزيع، ۲۰۰۷.
۱۳. كافي، مصطفى يوسف، الإعلام التفاعلي، عمان، دار الحامد للنشر والتوزيع، ۲۰۱۶.
۱۴. نوال، مجدوب، الحمايه الجنائيه و الاداريه للمستهلك في العمليه التسويق، الجزائر، جامعه ابوبكر بلقايد، تلمسان، ۲۰۱۷.
۱۵. العلاق، بشير عباس، الاستراتيجيات التسويقية في الانترنت، عمان، دار المناهج للنشر والتوزيع، ۲۰۰۹.

١٦. وداعة الله، العوض، محمد، محمد، مواقع التواصل الاجتماعي وقضايا الشباب الجامعي، عمان: دار الخليج للنشر والتوزيع، ٢٠٢٠.
١٧. المعطى، نها السيد عبد، صحافة المواطن نحو مخط اتصالى جديد، السعودية، دارالكتاب، الجامعى، ٢٠١٥.
١٨. سويدان، نظام موسى و حداد، شفيق ابراهيم، التسويق مفاهيم معاصرة، عمان- الاردن، دار و مكتبة، ٢٠٠٩.
١٩. القريوتي، محمد قاسم، مبادئ التسويق الحديث، عمان- الاردن، الطبعة الثانية، دار وائل للنشر و التوزيع، ٢٠٠٩.
٢٠. الشيخ، محمود، التسويق الدولي، عمان-الاردن، دار اسامة للنشر و التوزيع، ٢٠٠٨.
٢١. المؤزن، محمد صالح. ٢٠٠٨. مبادئ التسويق، عمان، دارالثقافة للنشر و التوزيع .
٢٢. عبدالغفار، فيصل محمد (٢٠١٥) شبكات التواصل الاجتماعي ، عمان: الجنادرية للنشر والتوزيع.
٢٣. الدليمى، عثمان محمد (٢٠١٩) مواقع التواصل الاجتماعي، عمان: دارغيداء للنشر و التوزيع.
٢٤. عبدالحميد، صلاح محمد، الاعلام الجديد، ط١، مؤسسة طيبة للنشر والتوزيع، القاهرة، ٢٠١٢.
٢٥. النيرب، باس، اعلام الجتماعى، الاعلام التغير، مجلة البيان، طبع النتزيت، ٢٠١٢.
٢٦. البياتي، ياسر، حضير، الإعلام الجديد الدولة الافتراضية الجديدة، ط ١، دار البداية ناشرون وموزعون، الأردن، ٢٠١٤.
٢٧. امين، شاكر، التسويق الكترونى، ٢٠١٠.

٢/ توئزىنه وه كان (البحث العلمي):

٢٨. صديقى، نهار، النعاس، خالد بن الوليد، دور مواقع التواصل الاجتماعي في تحديث الأنشطة التسويقية - موقع الفيس بوك نموذجاً، مجله البديل الاقتصادي، العدد يمانيه، ٢٠١٧.
٢٩. عيساني، سعاد ، أولويات الأساتذة الجامعيين، مذكرة مكملة لنيل شهادة الماجستير في علوم الإعلام والاتصال، جامعة العربي بن مهيدي، ٢٠١٤.
٣٠. عبدالله، ابراهيم ، التسويق الكترونى، مساق القيادة والإدارة/ الفصل الخامس/ الإدارة الكترونية/ الجزء الثاني. محاضر المساق_ ابراهيم رفيق اليازجي، محاضر بجامعة الأقصى _ غزة. كلية الإدارة والتمويل_ قسم ادارة الأعمال.
٣١. ساعد، مريم، التسويق الاستراتيجي في ظل انفتاح السوق الجزائرية، اطروحة الدكتوراة، غير منشورة، جامعة باتنة، كلية العلوم الاقتصادية و التجارية و علوم التسيير، شعبة الاستراتيجية و التسويق- الاتصال، الجزائر، ٢٠١٨.
٣٢. منيغد و فنير، حورية و ليندة، (٢٠٢١): دور شبكات التواصل الاجتماعي في تشكيل الرأي العام حول قضية اختطاف الأطفال في الجزائر، رسالة ماجستير غير منشورة، جامعة محمد الصديق بن يحيى، جيجل كلية العلوم الانسانية والاجتماعية.
٣٣. عبدالرحمان، ضريف، ٢٠١٧، الفيسبوك وتأثير على قيم الاجتماعية لدى الطلبة الجامعيين - دراسة ميدانية لطلبة جامعة د.كولاي الطاهر سعيدة. رسالة الماجستير غير المنشورة - الجزائر: جامعة الدكتور كولاي الطاهر السعيدة. كلية العلوم الاجتماعية والانسانية.
٣٤. بدوى ، عمار توفيق احمد، ٢٠١٤، اثر وسائل التواصل الحديثة على الدعوة الفيس بوك نموذجاً، فلسطين: جامعة النجاح الوطنية. المؤتمر العلمى الدولى السنوى ارباع بعنوان وسائل التواصل الاجتماعى واثرها على المجتمع. اوراق عمل.

سپيه م / سه رچاوه كان به زمانى ئينگليزى:

Nigel Jackson, Promoting and Marketing Events, Abingdon-United Kingdom, Routledge -, 2013, Jackson
.Publisher

<https://thesmallbusinessblog.net/facebook-statistics>, 2024, Meta Facebook Company

ODLIS, Online Dictionary for Library and Information Science. https://odlis.abc-clio.com/odlis_s.html, 2024, Reitz, Joan M

<https://www.gcfglobal.org/en/what-is-facebook>, 2024, GCF GLOBAL

wbiepc004.9781118541000/10,1002/Jenny L, Social Media, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9781118541000.ch101>, 2016, Davis

چواره م / چاوپيکه وتنه كان به زمانى كوردى:

40. د. ريباز مه لانه بى، ياريددهه رى سه رۆكى زانكۆ بۆ كاروبارى كارگيرى و دارايى و خويندكاران، چاوپيکه وتن، ريکه وتى
2023-12-2، كاتزمير 12:30 نيوه رۆ، زانكۆ نيوده وه له تى قه يوان.

پينجه م / سه رچاوه ئه لكترونييه كان به زمانى كوردى:

41. مالپه رى فه رمى حكومه تى هه ري مى كوردستان، ياساى ژماره (2) ي سالى (2013) تاييه ت به زانكۆ تاييه ته كانى
هه ري مى كوردستان-عيراق.

42. <https://www.uniq.edu.iq> / مالپه رى زانكۆ نيوده وه له تى قه يوان، 2024.

43. وه زاره تى خويندنى بالاو تويزينه وهى زانستى، 2024، <https://gov.krd/mohe>

شه شه م / سه رچاوه ئه لكترونييه كان به زمانى عه ره بى:

44. عونى، روان، تعريف تسويق، <https://mawdoo3.com>، رۆژى 2023/12/15 سه عات 2:30pm سه ردانى ئه م سايته م
كردوه.

45. حنين، 2015، اكايميه حسوب، <https://shorturl.at/IQRY8>.